

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

ЗАВРШНИ РАД
УГОВОР О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА

МЕНТОР:
ПРОФ. ДР СТОЈАНОВИЋ НАТАША

СТУДЕНТ:
МИЉКОВИЋ МИЛАН
БР. ИНДЕКСА М 010/11

НИШ, ОКТОБАР, 2013. ГОДИНЕ

УВОД

Уговор о уступању и расподели имовине за живота је облигационоправни уговор од посебног значаја за установу наслеђивања. Уговором се, у првом реду, штите интереси чланова породице, будући да се уступањем и расподелом регулише питање преноса имовине између ових лица и доприноси учвршћивању породичних веза и солидарности међу њима. Иако је, поред уговора о доживотном издржавању, уговор о уступању и расподели имовине за живота веома значајан за установу наслеђивања, у теорији није довољно истражен. Постоје одређена спорна питања и законске празнине у погледу неких питања које треба расветлити. Без коментарисања узрока оваквог стања, корисно је да сагледамо шта се може учинити у позитивном правцу. Зато ћемо овим радом покушати да дамо скроман допринос у расветљавању спорних питања везаних за овај уговор.

Предмет истраживања у раду је анализа свих позитивноправних решења, посвећених уговору о уступању и расподели имовине за живота, у земљама бивше СФРЈ (Хрватска, Македонија, Босна и Херцеговина, Република Српска, Словенија и Црна Гора).

Рад се састоји из више делова. У првом делу, биће речи о самом појму уговора и његовој правној природи. У оквиру овог дела посебно ће бити разматран однос овог уговора са другим облигационоправним уговорима од посебног значаја за наслеђивање и наследноправним уговорима. У другом делу, анализираће се форма уговора, у светлу важећих прописа о наслеђивању и прописа о јавном бележничтву. У трећем делу, у фокусу истраживања ће бити субјекти који могу закључити овај уговор, и анализа правног положаја субјеката који могу закључити овај правни посао. Затим, у четвртном делу биће истражен предмет уговора о уступању и расподели имовине за живота. Посебно ће бити разматране обавезе уговорних страна, када је овај уговор теретни правни посао. У петом делу, предмет истраживања ће бити дејства уговора, како наследноправне тако и облигационоправне последице закључења овог правног посла. Шести део биће посвећен раскиду уговора о уступању и расподели имовине за живота, једном од најважнијих питања везаних за овај уговор, с обзиром на учесталу појаву раскида у пракси. Посебно ће бити разматран раскид уговора као теретног и као доброчиног правног посла. У оквиру овог дела рада, посебан сегмент биће посвећен побијању овог правног посла од стране поверилаца уступиоца имовине. У последњем, седмом делу рада биће речи о

порескоправном аспекту закључења и раскида уговора о уступању и расподели имовине за живота.

За потребе овог рада, истражена је судска пракса Основног суда у Зајечару везана за овај уговор, као и пракса највиших судских инстанци, у државама на простору бивше СФРЈ.

Основни циљ који се жели постићи радом је продубљивање знања и свеобухватна анализа постојећих правила која се односе на уговор о уступању и расподели имовине, са посебним освртом на судску праксу.

І УГОВОР О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА КАО ОБЛИГАЦИОНОПРАВНИ УГОВОР ОД НАРОЧИТОГ ЗНАЧАЈА ЗА УСТАНОВУ НАСЛЕЂИВАЊА

1) Појам уговора о уступању и расподели имовине за живота

Уговор о уступању и расподели имовине за живота јесте правни посао којим једна уговорна страна (уступилац имовине) уступа и расподељује за живота другој уговорној страни (прималац имовине), са накнадом или без ње, своју имовину или њен део, који постоји у време његовог закључења (Стојановић, Н., 2011в, стр. 362).

Иако има обележја облигационоправног уговора, уговор о уступању и расподели имовине за живота у домаћем праву, регулисан је Законом о наслеђивању,¹ с обзиром на наследноправне последице које производи. Реч је о једној врсти антиципираног наслеђивања. Регулисање наследноправним прописима је наставак традиције и дугогодишње праксе у бившој СФРЈ. Већина бивших југословенских република је наставила са праксом регулисања уговора о уступању и расподели имовине за живота наследноправним прописима,² док је код неких уговор регулисан облигационоправним прописима.³

Уговором се остварују двоструки правно-политички циљеви: избегавају се могући спорови потомака око поделе заоставштине и омогућава се потомку да стекне одређена материјална добра још за време уступичевог живота, како би се осамосталио и започео индивидуални живот са својом породицом. Уговор има исте последице као и завештање, у погледу преноса имовине, само што се у овом случају имовина уступа и расподељује потомцима за живота. Тежњи претка да расподели своју имовину за живота својим потомцима уговор излази у сусрет, јер за разлику од уговора о поклону, учињена

---

¹ Видети: чл. 182-193 Закона о наслеђивању Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 46/1995 и 101/2003). У даљем раду користићемо скраћеницу ЗН.

² Видети: чл. 105-115 Закона о наслеђивању Републике Хрватске ("Народне новине", бр. 48/2003 и 163/2003), чл. 109-119 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине ("Службени лист СР БиХ", бр. 22/1973) и чл. 128-145 Закона о наслеђивању Републике Српске ("Службени гласник РС" бр. 1/2009).

³ Видети: чл. 546-563 Облигационог законика Републике Словеније ("Урадни лист РС", бр. 83/2001, 32/2004, 28/2006, 40/2007 и 97/2007), чл. 1022-1035 Закона о облигационим односима Републике Македоније („Службен весник на РМ“, бр. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008 и 81/2009), и чл. 1063-1086 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 47/2008 и 04/2011).

располагања не улазе у заоставштину приликом отварања наследства. Из имовине која је предмет уговора, по правилу, не може се намирити нужни део уступичевих наследника. Да би уговор производио напред наведена дејства неопходна је сагласност свих потомака који би по правилима редовног законског наслеђивања били позвани на наслеђе да је оно отворено у време закључења уговора, или ће у супротном уговор имати иста дејства као и уговор о поклону, те ће уступљена имовина улазити у обрачунску вредност заоставштине.

2) Правна природа уговора о уступању и расподели имовине за живота

Уговор о уступању и расподели имовине за живота је именован, по правилу, једнострано обавезујући, добротин и строго формалан правни посао.

Уговор о уступању и расподели имовине за живота спада у именоване уговоре, јер је прописан Законом о наслеђивању Републике Србије. Уобичајено је једнострано обавезујући, јер у највећем броју уговора је предвиђена обавеза само за једну уговорну страну, и то обавеза уступеоца да уступи и расподели имовину другој уговорној страни. Намера даровања се огледа у уступању имовине другој уговорној страни без накнаде, на основу чега произлази да је уговор о уступању и расподели имовине за живота добротин правни посао. Каузалност је видљива из намере уступеоца да бесплатно повећа имовину потомака. Могу бити уговорени и одређени терети на страни претка, тако да је уговор у том случају мешовити правни посао. Уговором може бити предвиђена обавеза давања доживотног издржавања или ренте претку од стране потомака, или обавеза исплате уступичевих дугова или каква друга надокнада. Тада је уговор по редовном току ствари теретан правни посао. Начело строге формалности проистиче из обавезе да уговор буде закључен у писменом облику, затим да уговор буде прочитан уговорним странама од стране судије или јавног бележника, који је дужан, том приликом, да утврди идентитет уговорних страна, и да их упозори на последице његовог закључења и на крају да буде оверен од стране судије или јавног бележника, у правима где је прописана јавнобележничка овера.

3) Однос уговора о уступању и расподели имовине за живота са наследноправним уговорима и другим облигационим уговорима од посебног значаја за наслеђивање

а) Однос уговора о уступању и расподели имовине за живота са наследноправним уговорима

Групу наследноправних уговора чине: уговор о наслеђивању, уговор о будућем наследству или испоруци, уговор о одрицању од наслеђа које није отворено и уговор о садржини завештања.

Уговор о наслеђивању је правни посао *mortis causa*, којим се уговорне стране узајамно одређују за наследнике или само једна уговорна страна одређује другу за универзалног сукцесора или, пак, обе уговорне стране одређују треће лице за наследника (Стојановић, Н., 2011в, стр. 354). Уговор о наслеђивању је, поред закона и завештања, један од правних основа позивања на наслеђе и у државама где је прихваћен има најјачу правну снагу. Од бивших југословенских република само је у Републици Македонији законом дозвољена једна врста уговора о наслеђивању који за предмет има располагање заоставштином, у целини или делимично као вид надокнаде за дато издржавање.⁴ У другим државама, насталим на простору некадашње СФРЈ, уговор о наслеђивању је санкционисан ништавошћу.⁵ Критика таквог решења законодавца у теорији (Стојановић, Н., 2003, стр. 163-180) је уродила плодом и овај уговор је нашао место у Преднацрту Грађанског законика Републике Србије.⁶ Предлог решења овог уговора има сличности са уговором о уступању и расподели имовине за живота. Предвиђена је идентична форма за закључење овог уговора са уговором о уступању и расподели имовине за живота, тако што се предвиђа овера од стране судије већ сачињеног уговора у писменој форми или састављање у облику јавнобележничког записа, са упозорењем на правне последице закључења овог уговора. Преднацртом је предвиђено да уговорне стране могу бити само

---

⁴ Видети: чл. 7 Закона о наслеђивању Републике Македоније („Службен весник на РМ”, бр. 47/1996).

⁵ Видети: чл. 125 Закона о наслеђивању Републике Српске, чл. 106 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине, чл. 8 Закона о наслеђивању Републике Македоније, чл. 103-104 Закона о наслеђивању Републике Словеније, чл. 121 Закона о наслеђивању Републике Црне Горе и чл. 108 Закона о наслеђивању Републике Хрватске.

⁶ Преднацрт Грађанског законика Републике Србије (www.mpravde.gov.rs).

супружници. Уговор може бити закључен у корист деце једног или другог супружника, њихове заједничке деце, адоптата или других потомака. Предвиђени услов пуноважности је сличан као и код уговора о уступању и расподели имовине за живота, а састоји се у потребној сагласности потомака који су позвани на наслеђе. Ово решење има и алтернативу која не тражи сагласност потомака за закључење уговора.⁷

Уговор о наслеђивању се закључује, по правилу, у циљу распореда имовине за случај смрти и у циљу одређивања универзалног сукцесора. Овај уговор је правни посао *mortis causa*, док је уговор о уступању и расподели имовине за живота правни посао *inter vivos*, јер се њиме уступа имовина за живота.

Објекат уговора о наслеђивању је целокупна заоставштина или њен аликвотни део, која обухвата скуп права и обавеза подобних и слободних за наслеђивање, у време отварања наслеђа уговорног оставиоца. Код уговора о уступању и расподели имовине за живота су то тачно одређена имовинска права која припадају уступиоцу, у тренутку закључења уговора. Уговор о наслеђивању може бити добротан и теретан, слично уговору о уступању и расподели имовине за живота. Ако постоји накнада, најчешће је у виду доживотног издржавања. Као и уговор о уступању и расподели имовине за живота и уговор о наслеђивању може бити једнострано или обострано обавезујући. Једнострано обавезујући уговор о наслеђивању постоји ако се само једна уговорна страна одређује за наследника, без утврђивања обавеза за ту страну. Обострано обавезујући уговор о наслеђивању постоји када се стране уговорнице узајамно одређују за наследнике, или када се уговорни наследник обавезао да доживотно издржава уговорног оставиоца или неко треће лице. Уговор о уступању и расподели имовине за живота је најчешће једнострано обавезујући, и та обавеза се састоји у преносу имовине уступиоца, док је двострано обавезујући ако су предвиђене неке обавезе за потомке.

Нужни наследници имају право, код уговора о наслеђивању, да побијају уговор, ако им је повређено право на нужни део, док код уговора о уступању и расподели имовине за живота то право не постоји. Уговор о наслеђивању, по правилу, производи дејства тек од смрти оставиоца, а до тада уговорни наследник нема никаква права према имовини уговорног оставиоца. Уговорни оставилац има право да располаже правним пословима међу живима својом имовином, само не сме пословима за случај смрти. Код уговора о

---

⁷ Видети: чл. 181-184 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

уступању и расподели имовине за живота имовина се преноси закључењем уговора, за живота уступиоца, и он после тога губи сва права према њој.

Уговор о наслеђивању и уговор о уступању и расподели имовине за живота се могу раскинути на више начина. Уговор о наслеђивању може бити раскинут: споразумом уговорних страна, због неизвршења обавеза уговорног наследника код уговора са накнадом, због смрти уговорног наследника пре уговорног оставиоца, услед неспособности за наслеђивање, недостојности за наслеђивање, искључења из наследства, одрицања од наслеђа, услед поништаја или развода брака (Стојановић, Н., 1997, стр. 111). Уговор о уступању и расподели имовине за живота може бити раскинут због грубе неблагодарности, ако потомак не даје уговорено издржавање претку, или не плаћа преткове дугове а исплата је предвиђена уговором, или не извршава друге обавезе.

Уговором о будућем наследству или испоруци једна уговорна страна располаже у корист друге уговорне стране наслеђем или испоруком коју би требало у будућности да стекне. Уговор о будућем наследству или испоруци (легату) забрањује наше право као и наследноправна уређења чија су решења била предмет наше пажње.⁸ Забрањено је располагање наследством које није отворено. Забрана се односи на уговоре којима будући наследник отуђује наследство или какву имовинску корист коју очекује из заоставштине будућег оставиоца, независно од тога ко се појављује у улози друге уговорне стране, као и друге уговоре који имају за предмет заоставштину лица које је још у животу. Постоји сличност са уговором о уступању и расподели имовине за живота, јер и у уговору о будућем наследству или испоруци претежу облигационоправни елементи у односу на наследноправне.

Код уговора о одрицању од наслеђа које није отворено једна уговорна страна се обавезује другој уговорној страни да, после отварања њеног наслеђа неће учествовати у деоби заоставштине. Код нас је овај уговор забрањен,⁹ док је допуштен у хрватском, словеначком, црногорском, праву Босне и Херцеговине и праву Републике Српске, између

---

⁸ Видети: чл. 180 ЗН, чл. 105 Закона о наслеђивању Републике Словеније, чл. 122 Закона о наслеђивању Републике Црне Горе, чл. 109 Закона о наслеђивању Републике Хрватске, чл. 8 Закона о наслеђивању Републике Македоније, чл. 107 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине и чл. 126 Закона о наслеђивању Републике Српске.

⁹ Видети: чл. 218 ЗН.

претка и његових потпуно пословно способних потомака.¹⁰ У Републици Хрватској се у улози уговорне стране може наћи и супружник.¹¹

Сличност уговора о уступању и расподели имовине за живота са уговором о одрицању од наслеђа које није отворено може се видети у ситуацији када се целокупна имовина уступа једном потомку, а други се саглашава са уступањем, код уговора о уступању и расподели имовине за живота. У том случају, потомак који се сагласио са уговором практично се одрекао свих права на заоставштину пре отварања наслеђа, те проистичу исте последице као код уговора о одрицању од наслеђа које није отворено. Сличност постоји и у погледу форме, у правима где је допуштен, захтева се овера од стране јавног бележника, или од стране судије,¹² а може бити сачињен и у облику нотарског записа.¹³

Уговором о садржини завештања једна уговорна страна обавезује се другој да ће унети или да неће унети одређену одредбу у своје завештање, или, пак, да ће опозвати или да неће опозвати какво завештајно располагање (Стојановић, Н., 2011в, стр. 359). Не постоје додирне тачке уговора о садржини завештања са уговором о уступању и расподели имовине за живота.

б) Однос уговора о уступању и расподели имовине за живота са другим облигационим уговорима од посебног значаја за наслеђивање

Уговор о доживотном издржавању је најраспрострањенији уговор ове врсте. Уговор о доживотном издржавању је правни посао *inter vivos* којим се једна уговорна страна (прималац издржавања) обавезује да другој уговорној страни (давалац издржавања) пренесе у својину одређене ствари или нека друга имовинска права, а друга уговорна страна се обавезује да, као накнаду за то, доживотно издржава њу или неко друго лице, брине о њој и после смрти сахрани. Домаћим Законом о наслеђивању је регулисан облик

---

¹⁰ Видети: чл. 137 Закона о наслеђивању Републике Словеније, чл. 134 Закона о наслеђивању Републике Хрватске, чл. 135 Закона о наслеђивању Републике Црне Горе, чл. 138 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине и чл. 158 Закона о наслеђивању Републике Српске.

¹¹ Видети: чл. 134, ст. 2 Закона о наслеђивању Републике Хрватске.

¹² Видети: чл. 134, ст. 3 Закона о наслеђивању Републике Хрватске.

¹³ Видети: чл. 47, под. 3 Закона о нотаријату Републике Словеније ("Урадни лист РС", бр. 2/2007).

уговора, у коме се тренутак преноса имовинских права примаоца издржавања на даваоца издржавања одлаже до смрти примаоца издржавања.¹⁴ Други облик уговора, у коме се пренос имовинских права остварује одмах по закључењу, спада у сферу облигационог права,¹⁵ и веома је сличан уговору о уступању и расподели имовине за живота са обавезом доживотног издржавања.

И уговор о доживотном издржавању и уговор о уступању и расподели имовине за живота су правни послови *inter vivos*. Уговор о доживотном издржавању се закључује у циљу обезбеђења доживотног издржавања, уз одговарајућу накнаду у имовинским правима. Код уговора о уступању и расподели имовине за живота, уступилац уступа своју имовину потомцима, најчешће бестеретно, а може и задржати одређена права, као што је обавеза доживотног издржавања, када ови уговори и имају највеће сличности.

Код уговора о доживотном издржавању уговорне странке могу бити сва лица, која поседују посебна својства личности (*intuitu personae*), не само сродници, док код уговора о уступању и расподели имовине за живота то могу бити само сродници у правој линији, који се могу узајамно наслеђивати.

Предмет уговора могу бити тачно одређена имовинска права која постоје у тренутку закључења уговора, чији је власник уступилац имовине, односно прималац издржавања.

За оба уговора прописана је строга форма, захтева се овера у суду или од стране јавног бележника или сачињавање у облику јавнобележничке исправе.

Уговор о доживотном издржавању је увек теретан правни посао, а уговор о уступању и расподели имовине за живота најчешће добротин, мада може бити и теретан правни посао. У складу са тим, уговор о доживотном издржавању је увек обострано обавезујући уговор док уговор о уступању и расподели имовине за живота може бити и једнострано и обострано обавезујући уговор. Уговор о доживотном издржавању је алеаторни правни посао, а уговор о уступању и расподели имовине за живота може стећи одлику алеаторности само ако је предвиђена обавеза доживотног издржавања или давања доживотне ренте.

---

¹⁴ Видети: чл. 194 ЗН.

¹⁵ Видети: чл. 10 Закона о облигационим односима Републике Србије („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989, 57/1989, „Службени лист СРЈ“, бр. 31/1993, „Службени лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља). У даљем раду користићемо скраћеницу ЗОО.

Уговорима су заједничке особине у погледу права нужних наследника на намирење нужног дела. Наследници примаоца издржавања не могу побијати уговор ради намирења нужног дела, као ни потомци код уговора о уступању и расподели имовине за живота.

Што се тиче раскида, уговор о доживотном издржавању може бити раскинут: споразумом уговорних страна, услед смрти даваоца издржавања, због неиспуњења или неуредног испуњења обавеза, због промењених околности и због поремећених односа уговорних страна. Уговор о уступању и расподели имовине за живота може бити раскинут због грубе неблагодарности, ако потомак не даје уговорено издржавање или ренту претку, или не плаћа преткове дугове, а исплата је предвиђена уговором, или не испуњава друге уговорене обавезе.

Уговор о уступању и расподели имовине за живота има доста сличности са уговором о поклону. По правилу, оба уговора имају исти циљ који се састоји у бесплатном увећању имовине друге уговорне стране.

Ипак постоје значајне разлике између поклона и уговора о уступању и расподели имовине за живота, у погледу услова за закључење, као и у погледу правних дејстава (Ђурђевић, Д., 2010, стр. 248). Услови за закључење уговора о уступању и расподели имовине за живота су строжи. За настанак уговора о поклону је довољна сагласност поклонодавца и поклонопримца. Поклонодавац може своју имовину поклонити било ком лицу. У својству поклонопримца уговор може склопити и пословно неспособно лице. За настанак уговора о уступању и расподели имовине за живота је неопходна сагласност уступилоца и свих његових потомака, који би били позвани да га наследе на основу закона. Уступилац имовину може уступити само потомку и супружнику и оба уговорника морају имати потпуну пословну способност.

Правна дејства уговора о поклону су шира. Поклоњена добра улазе у обрачунску вредност заоставштине и узимају се у обзир приликом израчунавања нужног дела,¹⁶ тако да поклонопримац може бити дужан да исплаћује нужном наследнику противвредност нужног дела, односно да врати поклон да би се намирио поклонодавчев нужни наследник.¹⁷ Супротно том решењу, имовина обухваћена уговором о уступању и расподели имовине за живота не улази у обрачунску вредност заоставштине. У неким

---

¹⁶ Видети: чл. 48, ст. 3 и 4 ЗН.

¹⁷ Видети: чл. 44, ст. 2. и чл. 53 ЗН.

случајевима уговор о уступању и расподели се може конвертирати у уговор о поклону. Када се супружник не сагласи са уговором о уступању и расподели имовине за живота, он према њему производи дејства уговора о поклону, о чему ће бити речи у продужетку рада.

Уговор о доживотној ренти јесте правни посао којим се једна уговорна страна (прималац ренте) обавезује да другој уговорној страни (давалац ренте) пренесе право својине одређене ствари или које друго имовинско право, а давалац се обавезује да њему или неком трећем лицу, до краја живота, у одређеним временским интервалима, исплаћује одређени износ новца или предаје друге заменљиве ствари. Заједничко са уговором о уступању и расподели имовине за живота јесте то да имовина обухваћена овим уговором не улази у састав заоставштине, те се из ње не могу намирити нужни наследници (Стојановић Н., 2009, стр. 455) Може се предвидети обавеза давања доживотне ренте примаоца имовине код уговора о уступању и расподели имовине за живота, тако да у том случају садржи елементе уговора о доживотној ренти.

II ФОРМА УГОВОРА О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА

Уговор о уступању и расподели имовине за живота је строго формални правни посао, са формом која има конститутивни значај, тј *forma ad solemnitatem*.

За пуноважност овог уговора прописи о наслеђивању предвиђају три формална елемента:

- 1) уговор мора бити сачињен у писменом облику;
- 2) мора бити оверен¹⁸ од стране судије;
- 3) судија је дужан да, пре овере, прочита странкама уговор и нарочито да их упозори да уступљена имовина не улази у уступичеву заоставштину и да се њоме не могу намирити нужни наследници.¹⁹

Постојање нотара у бившим југословенским републикама, омогућава, поред судске овере, и сачињавање уговора у форми јавнобележничке исправе, или састављање уговора у писменом облику и солемнизацију од стране нотара.²⁰ У овом делу рада првенствено ће бити посвећена пажња важећим решењима у праву Републике Србије, док ће о новим решењима, која предвиђа Закон о јавном бележништву Републике Србије и право земаља бивше СФРЈ, бити касније речи.

1) Овера уговора о уступању и расподели имовине за живота од стране судије

Састављени уговор о уступању и расподели имовине за живота у писменом облику, на службеном језику суда у коме се уговор закључује, уговарачи предају суду уз писмени захтев, у коме траже да им суд уговор прими на оверу. Захтев се заводи у посебан уписник и формира се предмет који се износи судији. Судија позива уговараче на рочиште када ће бити оверен уговор. Углавном се уговор закључује у згради суда, али у случају да неки од

---

¹⁸ Неадекватна терминологија је употребљена у Закону, јер се заправо ради о потврђивању садржине уговора, видети чл. 183-185 Закона о ванпарничном поступку („Службени гласник СРС“, бр. 24/1982, 48/1987, „Службени гласник РС“, бр. 46/1995 – други закон, 18/2005 – други закон и 85/2012). У даљем раду користићемо скраћеницу ЗВП.

¹⁹ Видети: чл. 184 ЗН.

²⁰ Видети: чл. 51, ст. 1, тач. 3 Закона о нотарима Републике Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 68/2005 и 49/2008), чл. 1065 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе, чл. 547 ст. 2 Облигационог законика Републике Словеније, чл. 129, ст. 2 Закона о наслеђивању Републике Српске, чл. 1023, ст. 2 Закона о облигационим односима Републике Македоније и чл. 106, ст. 2 Закона о наслеђивању Републике Хрватске.

уговарача није у могућности да дође због здравствених проблема, судија ће изаћи на лице места и тамо оверити уговор, о чему ће сачинити записник. Уговор може бити сачињен и на записник, по диктату уговарача, од стране судије, па за тај уговор важе иста правила као да је предан у писменом облику. Сам поступак потврђивања садржине (овере) уговора састоји се од више фаза.²¹

Прва дужност судије је да утврди идентитет уговарача, потом постојање пословне способности, као и слободну и озбиљну вољу уговарача за закључење уговора. Судија може позвати и заклетог судског тумача (Крсмановић, Т., 1998, стр. 14-15). Затим је судија дужан да прочита уговор странкама и објасни им његове последице. Када се судија увери да су странке разумеле уговор, посебно ће их упозорити да имовина обухваћена уговором неће ући у заоставштину, и да се из ове имовине не може намирити нужни део нужних наследника.

О последицама пропуштања ове обавезе судије постоје различита мишљења теоретичара. Поједини аутори заступају становиште да је због тога уговор о уступању и расподели имовине за живота ништав правни посао (видети: Благојевић, Б. – Антић, О., 1988, стр. 372), док други аутори сматрају да уговор не би био ништав само из тог разлога (видети: Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 335).

У домаћој судској пракси је прихваћена као последица ништавост уговора, ако није испоштована ова дужност судије (видети: Антић О. – Балиновац З., 1996, стр. 484) Исто становиште је на крају прихваћено и у судској пракси Републике Хрватске, иако је првобитно постојало више схватања²² (видети: Црнић, Ј. – Кончић, А. М., 2004, стр. 317).

Поставља се питање пуноважности уговора о уступању и расподели имовине за живота и у случају да је судија прочитао исти и упозорио уговараче на правне последице његовог закључења, али није то навео у записнику о овери. Истражена пракса Основног суда у Зајечару, за период од 2008-2012. године, показује да постоје два уговора са којима

---

²¹ Видети на пример: чл. 184 ЗН у вези чл. 166-174 ЗВП.

²² Видети: одлуку Уставног суда Р. Хрватске У-III-853/1998 од 6. 2. 2002. године, наведено у: Црнић, Ј. – Кончић, А. М., 2003, стр. 317.

је то случај.²³ Став је судске праксе да та околност не чини уговор ништавим, ако је утврђено да је судија то учинио.²⁴

Након упозорења, судија ће позвати уговараче да потпишу уговор, и то пуним именом и презименом, мада ће уговор бити пуноважан и уколико се уговарачи другачије потпишу. Уколико неко од уговарача не може да се потпише, ставиће, у присуству судије, отисак кажипрста десне руке, или отисак неког другог прста, а судија ће назначити од ког прста је отисак и потписати уговарача. Испод потписа на уговору судија ће унети клаузулу у којој ће означити који уговарач није могао да се потпише и због чега. Уколико су уговарачи потписали уговор пре рочишта за оверу уговора, сваки од уговарача мора показати судији свој потпис на уговору и потврдити пред судијом да је потпис ставио слободне воље. Судија ће, као у претходном случају, ставити клаузулу и назначити ко је од уговарача потписао уговор на овакав начин.

Испод потписа уговарача судија ће унети клаузулу које су све радње предузете приликом закључења уговора, а испод ње ће ставити назив суда, датум овере уговора, број под којим је заведен уговор, и свој потпис, као и печат суда. Сваком уговарачу судија ће уручити по један примерак, док се један примерак задржава за архиву суда. Уколико неки од потомака није приступио закључењу уговора, накнадно своју сагласност мора дати у писменој форми, при чему важе правила као и за оверу уговора.

Уговор о уступању и расподели имовине за живота може се закључити и преко пуномоћника. Према важећим прописима,²⁵ форма прописана законом за неки уговор или други правни посао важи и за пуномоћје за закључење тог уговора, односно за предузимање тог посла. Значи да мора бити састављено у писменом облику и оверено од стране судије, а пре овере судија мора да прочита уговор странци и упозори је на последице уговора који закључује преко пуномоћника. У пуномоћју морају бити наведени битни елементи уговора, односно која све права и обавезе по уговору стиче уговарач који даје пуномоћје. Неопходно је испоштовати све формалне услове приликом давања пуномоћја, или ће у супротном бити ништав и уговор закључен преко пуномоћника.

---

²³ Видети нпр.: уговоре о уступању и расподели имовине за живота чија је садржина потврђена под бројевима: РЗ. 38/09 и РЗ. 331/09.

²⁴ Врховни суд Р. Хрватске, Рев-2671/86 од 31. 1. 1990. године, наведено у: Црнић, Ј. – Кончић, А. М., 2003, стр. 331.

²⁵ Видети: чл. 90 ЗОО.

Поставља се питање какво је дејство уговора закљученог преко пуномоћника који је оверио пуномоћје у конзулату. С обзиром на напред наведена правила, такав уговор би био ништав, јер није оверен од стране судије, већ га у том случају оверава службеник конзулата (Крсмановић, Т., 1998, стр. 15).

У случају да се појави потреба за променом уговора, измене или допуне уговора којима неки од уговарача стичу нова права или преузимају нове обавезе, или губе уговором утврђена права и обавезе морају бити извршене у писменом анексу уговора. Овера анекса се врши у свему по поступку за оверу уговора.²⁶

Последица закључења уговора у непрописној форми је ништавост.²⁷ Ипак неће у свим случајевима наступити ништавост, јер различити значај за уговор имају поједине радње. Сврха и смисао форме је да уговараче упозори на озбиљност посла, и да буде изражена њихова аутентична и слободна воља. Ако изостане неки од елемената који не угрожава остваривање циљева форме, не треба га аутоматски прогласити ништавим. Уговор треба прогласити ништавим у следећим случајевима:

- 1) ако није сачињен у писменој форми;
- 2) ако поступак овере уговора није водио судија већ судски службеник;²⁸
- 3) ако уговарачи нису потписали уговор, јер се тада не зна да ли су прихватили уговор и
- 4) ако на уговору нема потписа судије, јер се тада не може поуздано утврдити да ли је поступак овере уговора стварно водио судија.

Уколико се у уговору не налази клаузула о томе које је све радње судија предузео, не треба уговор прогласити ништавим, јер одсуство ове радње не угрожава остварење

---

²⁶ Видети: уговор о уступању и расподели имовине за живота, потврђен под бројем: РЗ. 470/11 Основног суда у Зајечару.

²⁷ Видети: чл. 184, ст. 2 ЗН.

²⁸ У том погледу за уговор о уступању и расподели имовине за живота важе иста правила као и за уговор о доживотном издржавању: "Код оваквог стања ствари, по схватању Врховног суда Србије, како је у проведеном поступку чињенично стање неспорно утврђено, и према тако утврђеном чињеничном стању поднети уговор о доживотном издржавању није оверен од стране судије Општинског суда у З, већ је оверен само од стране службеника овог суда, а како је напред наведеним одредбама Закона прописано да је уговор морао бити оверен од стране судије тог суда, то је наведени уговор према изричитој одредби члана 195. Став 2. Закона ништав, па се на основу њега не може извршити промена у катастарском оперативу" – Пресуда Врховног суда Србије, У. 2852/2004 од 27. 1. 2005. године, наведена у Paragraf-netovoj бази прописа и судске праксе.

циља форме. Довољну сигурност пружа постојање потписа уговарача и судије на уговору (Сворцан, С., 2004, стр. 397).

2) Овера уговора о уступању и расподели имовине за живота од стране нотара

Према Закону о јавном бележничтву Републике Србије уговор о уступању и расподели имовине за живота мора имати форму јавнобележничког записа. У супротном, уговор неће производити правно дејство.²⁹ До почетка примене овог Закона³⁰ овера уговора остаје у надлежности основних судова. Преднацртом грађанског законика Републике Србије је предвиђено двоструко решење, могуће је саставити уговор у форми јавнобележничког записа или у писменој форми, чију садржину потврђује надлежни судија.³¹ Како ће изгледати овера у пракси и да ли ће нотари бити на висини задатка показаће време. У правима земаља бивше СФРЈ постоје нотари и различита су решења у погледу форме уговора. Тако, законодавци Републике Црне Горе, Републике Словеније, Републике Српске и Босне и Херцеговине предвиђају форму сачињавања уговора као нотарског записа, да би био пуноважан.³² У Републици Македонији постоји двојно решење, оверу могу вршити и нотари и судије.³³ У Републици Хрватској постоје најшира схватања у погледу форме, јер уговор може бити сачињен у форми јавнобележничког акта, или бити оверен од стране нотара или судије.³⁴

---

²⁹ Видети: чл. 82, ст. 1, тач. 6 и 7 и ст. 4 Закона о јавном бележничтву Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 31/2011, 85/2012, и 19/2013).

³⁰ Примена Закона почиње 1. септембра 2014.

³¹ Видети: чл. 189 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

³² Видети: чл. 51, ст. 1, тач. 3 Закона о нотарима Републике Црне Горе, чл. 1065 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе, чл. 547 ст. 2 Облигационог законика Републике Словеније и чл. 129, ст. 2 Закона о наслеђивању Републике Српске.

³³ Видети: чл. 1023, ст. 2 Закона о облигационим односима Републике Македоније.

³⁴ Видети: чл. 106, ст. 2 Закона о наслеђивању Републике Хрватске.

III СУБЈЕКТИ КОЈИ МОГУ ЗАКЉУЧИТИ УГОВОР О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА

Уговор о уступању и расподели имовине за живота могу једино закључити предак, као уступилац имовине, и његови потомци, као примаоци имовине.³⁵ За пуноважност уговора о уступању и расподели имовине за живота неопходна је сагласност свих уступичевих потомака који ће у моменту његове смрти постати његови законски наследници.³⁶ Под потомцима треба разумети све првостепене и даље уступичеве потомке, који ће бити позвани на наслеђе у тренутку смрти. Подразумева се под појмом потомка и усвојеник уступичев и његови потомци, ако у конкретном случају буду позвани на наслеђе. Супротно томе, у новијој судској пракси Републике Словеније могуће је да се као уговорна страна појави и потомак који није позван на наслеђе – унук чији су родитељи још увек живи (о томе детаљније видети код: Зупанчић, К., 2005, стр. 100). Ако нема сагласности, овај уговор се трансформише у уговор о поклону.³⁷ На пуноважност уговора не утиче ни приступање његовом закључењу потомака који не би могли наследити уступилоца, због првенства у наслеђивању других потомака (Стојановић, Н., 2008, стр. 27).

Потомци, саглашавањем са одредбама уговора, заправо одустају од права на побијање уговора због повреде нужног дела, као и од урачунавања поклона или испорука у наследни део (Антић, О. – Балиновац, З., 1996, стр. 480).

Сагласност не производи дејство одрицања од наслеђа, јер се уговором преноси само имовина која постоји у тренутку закључења, а не и она која ће бити његова заоставштина. Сагласност се даје самим закључењем уговора, тако да су у том погледу преци и потомци равноправне уговорне стране. За пуноважност уговора, у тренутку

---

³⁵ Видети: чл. 182 ЗН.

³⁶ Видети: чл. 183 ЗН, чл. 106, ст. 1 Закона о наслеђивању Хрватске, чл. 110 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине, чл. 129, ст. 1 Закона о наслеђивању Републике Српске, чл. 1023, ст. 1 Закона о облигационим односима Македоније, чл. 1064, ст. 1 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе и чл. 547, ст. 1 Закона о облигационим односима Словеније.

³⁷ Видети: чл. 187 ЗН, чл. 113 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине, чл. 109 Закона о наслеђивању Републике Хрватске, чл. 132, ст. 1 Закона о наслеђивању Републике Српске, чл. 1025 Закона о облигационим односима Републике Македоније, чл. 1068, ст. 1 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе и чл. 550, ст. 1 Закона о облигационим односима Републике Словеније.

уступања, није битна величина уступљених делова, као и да ли је сваком потомку нешто уступљено, већ су битне две друге околности:

- 1) да су се са уговором сагласили сви уступичеви потомци и
- 2) да су то потомци који ће у тренутку смрти уступичевоца бити позвани на наслеђе.

Из наведеног произлази да једном пуноважно закључен уговор о уступању и расподели имовине за живота не мора у тренутку уступичеве смрти опстати као уговор те врсте, већ се може трансформисати у уговор о поклону. Ако су у тренутку уступичеве делације са уговором били сагласни сви уступичеви потомци, који би у конкретном случају били наследници, тада је уговор пуноважан, без обзира на тренутак давања сагласности. У супротном, када у тренутку уступичеве делације не постоји сагласност уступичевих потомака који су постали наследници, нема значаја постојање те сагласности у време закључења уговора, уговор о уступању и расподели имовине за живота ће се трансформисати у уговор о поклону (Антић, О. – Балиновац, З., 1996, стр. 480). Уговор о уступању и расподели имовине за живота се закључује увек према околностима које постоје у тренутку склапања уговора. Дакле, могу бити обухваћени уговором само они уступичеви потомци који би у тренутку закључења уговора постали наследници, и потребна је само њихова сагласност у време настанка уговора, мада је могу дати и касније.

У периоду од закључења уговора до уступичеве смрти могуће су промене стања, и само ако се уговор прилагођава тим променама може задржати своје дејство, или се у супротном претвара у уговор о поклону. Важећи наследноправни прописи у Републици Србији не регулишу какав је утицај на пуноважност овог правног посла чињенице накнадно рођеног детета преносиоца имовине и појављивања потомка који је проглашен умрлим, што је био случај са раније важећим Законом о наслеђивању Републике Србије из 1974. године.³⁸ Због ове празнине могло би се закључити да уговор производи дејство, независно од наступања ових чињеница, што би било погрешно јер је за уговор потребна сагласност свих потомака (тако и: Стојановић, Н., 2008, стр. 27). Постоји схватање да потомак који је био проглашен умрлим, а појави се после смрти уступичевоца када је већ био

---

³⁸ Видети: чл. 110, ст. 2 раније важећег Закона о наслеђивању Републике Србије („Службени гласник СРС”, бр.52/1974, 1/1980, 25/1982 и 48/1988).

окончан оставински поступак, може своје право остваривати у парничном поступку (Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 342). У том случају, уговор према свима губи своје наследноправно дејство, и сви уговорници ће морати да остварују своја права у парничном поступку. Ради усаглашавања судске праксе неопходно је законом регулисати ову празнину.

И у случају да нема потребне сагласности од стране потомака претка који преноси имовину, уговор о уступању и расподели имовине за живота биће пуноважан уколико потомак, који је требало да се сагласи са уговором умре пре уступноца имовине или се одрекне наслеђа или је недостојан за наслеђивање, а нема свог порода. За разлику од раније важећег Закона о наслеђивању у Републици Србији, новим Законом о наслеђивању није обухваћено искључење из наслеђа потомка, које може надоместити недостатак несагласности потомка. У наредном периоду законодавац би морао обратити пажњу и на ову чињеницу и регулисати је законом (Стојановић, Н., 2008, стр. 28).

Уступночеви потомци се могу разврстати у три групе. Прву групу чине уступночеви потомци који би, у тренутку закључења уговора, били потенцијални уступночеви наследници, и који су задржали то својство до уступночеве смрти. Битно је да су дали сагласност до уступночеве смрти, а не да ли су то учинили у тренутку закључења уговора или накнадно. Другу групу чине они уступночеви потомци који би, у време закључења уговора, били уступночеви наследници, али то више нису у тренутку смрти уступноца због смрти, неспособности или недостојности за наслеђивање, искључења или лишења наслеђа, те постојање њихове сагласности на уговор није потребно. Трећу групу чине уступночеви потомци који су својство наследника стекли накнадно, а нису то били у тренутку закључења уговора. Та ситуација настаје у случајевима када уместо уступночевог потомка ступа његов потомак по праву представљања, или због појаве уступночевог потомка који је у време закључења уговора био проглашен за умрлог, или се уступноцу роди дете, или пак уступилац призна ванбрачно очинство или то очинство буде утврђено правноснажном судском одлуком (Антић, О. – Балиновац, З., 1996, стр. 481).

Лица која су, у тренутку закључења уговора, била потенцијални уступночеви наследници, а нису дала сагласност у време склапања уговора и лица која нису наследници у тренутку закључења уговора, а јесу то у тренутку смрти уступноца, имају

исти правни положај. Они могу дати сагласност накнадно, од тренутка закључења уговора до смрти уступиоца, у истој форми као и за закључење уговора, тј. анексом, о чему је било речи у делу о форми уговора. Накнадну сагласност на измену уговора морају дати и они потомци који су се раније сагласили са истим. Уколико не дају сагласност на нову варијанту уговора, он ће се трансформисати у уговор о поклону. Исти је случај и са потомцима који никада нису дали сагласност на уговор, јер ако то не учине, уговор се поново претвара у уговор о поклону (Антић, О. – Балиновац, З., 1996, стр. 481-482).

Спорно је да ли је пуноважан уговор о уступању и расподели имовине за живота када се са њим нису сагласили репрезентанти једног од уговорника. Постоје више схватања и за једну и за другу опцију.

Према једном мишљењу, у случају да је уступилац имао потомка који је преминуо и иза себе оставио своје потомке, они ће морати да дају сагласност као репрезентанти да би уговор био пуноважан (Антић, О. – Балиновац, З., 1996, стр. 482). Отуда произлази да ће уговор опстати као уговор о уступању и расподели имовине за живота, и у случају када сагласност није дао потомак који није постао наследник, ако иза себе није оставио потомства, или се пак то потомство, које је овај оставио, не прихвати наслеђа, неспособно је за наслеђивање, разбаштињено је или недостојно.

Према другом схватању, ако потомак који се сагласио са уступањем и расподелом умре пре оставиоца и остави своје потомке који би по праву представљања дошли на његово место као законски наследници, споразум задржава у потпуности своје наследноправно деловање и према овим потомцима (Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 342-343).

Супружник може бити уговорна страна код овог уговора, али за његову пуноважност није неопходна његова сагласност. Недостатак сагласности има утицај на његово пуно правно дејство, јер у том случају уговор о уступању и расподели имовине за живота и даље важи као овакав уговор, а само у односу на супружника као уговор о поклону.³⁹ Исти је случај и ако се супружник не сагласи са садржином уговора. Разлика у погледу дате сагласности на пуноважност уговора између потомка и супружника нема

---

³⁹ Видети: чл. 189 ЗН, чл. 134, ст. 2 и 3 Закона о наслеђивању Републике Српске, чл. 115 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине, чл. 111, ст. 3 Закона о наслеђивању Републике Хрватске, чл. 1027, ст. 2 и 3 Закона о облигационим односима Републике Македоније, чл. 552, ст. 2 и 3 Закона о облигационим односима Републике Словеније и чл. 1070, ст. 2 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе.

оправдања, с обзиром да супружник када наслеђује у првом наследном реду, осим случаја испуњења услова за промену величине наследних делова наследника првог законског наследног реда, има идентичан наследноправни положај као и дете оставиоца. Потребно је да даље промене закона иду у правцу изједначавања супружника и потомака уступиоца, у погледу њихове сагласности за закључење уговора (тако и: Стојановић, Н., 2008, стр. 28).

Уколико не постоји сагласност супружника уступиоца имовине, или он није обухваћен уговором, уговор о уступању и расподели имовине за живота ће бити пуноважан између потомака, а у односу на супружника ће важити као уговор о поклону. На тај начин се омогућава супружнику да заштити своје право на нужни део. Да ли супружнику, у том случају, припада право да захтева урачунавање у наследни део? Према једном схватању, право уступичевог супружника који није обухваћен споразумом о уступању и расподели имовине за живота је по свом садржају уже од права уступичевог потомка у истој ситуацији (Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 353). Наиме, потамак који се није сагласио са уступањем има право после смрти претка да тражи не само враћање уступљених добара, у мери у којој је потребно да би се допунио његов нужни део, ако је повређен уступањем и расподелом, него и урачунавање уступљених добара осталим наследницима у њихов наследни део, док супружник има право само да тражи враћање уступљених добара, у случају повреде његовог нужног дела, а не и урачунавање тих добара осталим наследницима у њихов наследни део. Ако уступилац није уговором обухватио целу своју имовину или је накнадно стекао неку имовину, супружнику после смрти уступиоца припада онај део који има по законском основу (Бабић, И., 2005, стр. 288).

Супротно том схватању, постоје аутори који сматрају прихватљивијим решење по коме се урачунавају поклони и испоруке у случају када супружник није уговорна страна код уговора о уступању и расподели имовине за живота, и да је сагласна намери законодавца о заштити нужног дела, те да има места примени установе *collatio bonorum* (Стојановић, Н., 2008, стр. 29).

У пракси Основног суда у Зајечару, која је истражена за период од 2008. до 2012. године, уочене су одређене законитости у погледу субјеката који закључују овај уговор. Тако је утврђено да је у апсолутно највећем броју случајева у положају уступиоца само

један супружник,⁴⁰ док се ређе расподељује имовина пара предака.⁴¹ Истражена пракса је показала да се у већини случајева у улози примаоца имовине појављује само један потомак, док се остали саглашавају са уговором, јер су по неком основу већ добили имовину од уступиоца.⁴²

---

⁴⁰ Видети нпр.: уговоре о уступању и расподели имовине за живота чија је садржина потврђена под бројевима: РЗ. 336/08, РЗ. 415/08, РЗ. 782/08, РЗ. 855/08, РЗ. 221/09, РЗ. 154/10, РЗ. 589/10, РЗ. 747/10, РЗ. 46/11, РЗ. 171/12, РЗ. 1011/12, РЗ. 1026/12.

⁴¹ Видети: уговоре о уступању и расподели имовине за живота чија је садржина потврђена под бројевима: РЗ. 827/08, РЗ. 1174/08, РЗ. 481/09, РЗ. 922/10, РЗ. 908/11.

⁴² Видети нпр.: уговоре о уступању и расподели имовине за живота чија је садржина потврђена под бројевима: РЗ. 336/08, РЗ. 415/08, РЗ. 782/08, РЗ. 718/08, РЗ. 32/10, РЗ. 154/10, РЗ. 922/10, РЗ. 1130/10, РЗ. 180/11.

IV ПРЕДМЕТ УГОВОРА О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА

1) Предмет уговора о уступању и расподели имовине за живота којим се предак обавезује на пренос имовине

Уговором о уступању и расподели имовине за живота предак преузима обавезу да својим потомцима, који би по правилима редовног законског наслеђивања били позвани на наслеђе, уступи и расподели своја имовинска права, или њихов део који постоји у време закључења овог правног посла, што представља примарну, главну чинидбу. Предак нема право да располаже својим имовинским добрима која буде стекао после закључења уговора до тренутка отварања наслеђа, будући да је у питању уговор о наслеђивању.⁴³

Ако би супротно законској одредби у уговор била унета клаузула по којој би предмет уговора сачињавала и имовина која ће се стећи накнадно, поред имовинских добара која постоје у тренутку закључења уговора, таква клаузула ће се сматрати ништава, или ће повући ништавост уговора у целини, у случају да он не може опстати без те ништаве одредбе, или ако је она била услов или одлучујућа побуда због које је уговор закључен.⁴⁴ У случају уношења те клаузуле у уговор фактички се не располаже имовином, већ надом. Ове клаузуле, у суштини, представљају уговор о наслеђивању који је забрањен у нашем праву, а не уговор о уступању и расподели имовине за живота. У ранијој пракси су се појављивале такве клаузуле, као што је одредба да ће потомцима припасти и сва имовина која се буде затекла у уступичевој заоставштини. Суд их је углавном проглашавао ништавим, а оне су иницирале уношење у закон одредбе којима се забрањује располагање имовином која не постоји у тренутку закључења уговора (Сворцан, С., 2004, стр. 399). Да би се избегла последица ништавости уговора због наведених разлога, препоручљиво је да у случају жеље уступеоца да расподели потомцима имовину која није обухваћена уговором закључи нови уговор о уступању и расподели имовине за живота или анекс уговора.

---

⁴³ Видети: чл. 179 ЗН.

⁴⁴ Видети: чл. 185 ЗН и чл. 105 ЗОО.

Уступилац може уговором уступити само своју имовину, коју поседује у моменту закључења уговора.⁴⁵ Уговором могу бити пренета само она права која су преносива, не могу бити пренета права која су строго везана за личност уступеоца, као што су личне службености. Ако је у тренутку закључења уговора текао спор између уступеоца и неког лица око неке имовине, уступилац може пренети на потомка сва права која има у овом спору (Сворцан, С., 2004, стр. 399).

Иако уступилац може уступити само своју имовину, у пракси се често дешава да се предак-отац сам појављује у улози уступеоца, и да уступа целокупну имовину коју је стекао у браку са другим претком-мајком, а која имовина се у јавним књигама води само на његово име. Овакав уговор производи правно дејство само у односу на део уступљене имовине, и то на део који припада оцу, док је уговор ништав у погледу дела имовине који припада мајци, јер отац не може располагати мајчином имовином. Такви случајеви су се дешавали у пракси, те су често вођене парнице у којима је мајка или њени потомци у улози тужиоца, а предмет спора је поништај таквог уговора у односу на имовину која је припадала мајци, а у јавним књигама се водила на оца. Неопходно је зато да судија, приликом овере уговора, увек упита уступеоца да ли је уговором обухватио и имовину свог супружника, и да му предочи да ће, уколико је тако поступио, уговор бити ништав у односу на имовину која је припадала његовом брачном другу (Сворцан, С., 2004, стр. 399).

Предмет уговорне обавезе уступеоца мора бити одређен, тј. мора бити детаљно описана уступљена имовина. Веома је битно да се унесу тачне ознаке за земљишне парцеле и да се правилно опишу грађевине, јер се на основу уговора врши пренос права у регистар непокретности. У вези покретних ствари поставља се питање које покретне ствари треба да припадну потомцима, када у уговору није изричито наведено о којим се стварима ради. Најчешћа формулација која се користи у уговорима "све покретне ствари" није адекватна, јер чини предмет уговора неодређеним и неодредивим у овом делу. Све покретне ствари морају бити наведене у уговору и прецизно означене (Сворцан, С., 2004, стр. 399).

---

⁴⁵ Видети: чл. 185 ЗН, чл. 130, ст. 1 Закона о наслеђивању Републике Српске, чл. 111 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине, чл. 107, ст. 1 Закона о наслеђивању Републике Хрватске, чл. 1024, ст. 1 Закона о облигационим односима Републике Македоније, чл. 1066, ст. 1 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе и чл. 548, ст. 1 Закона о облигационим односима Републике Словеније.

Нужно је и назначити у уговору, на јасан начин, шта добија сваки од потомака по овом уговору. Уколико је предмет уговора неодређен или неодредив, тај недостатак производи одређене последице. Неодређеност се може односити на целу садржину облигационог односа или на поједине делове. Ако је неодређена само нека обавеза, она ће произвести последице само на тај део уговора. Последица неодређености предмета уговора је ништавост.⁴⁶

2) Предмет уговора о уступању и расподели имовине за живота као правног посла, којим за претка или друга лица настају одређена права

Уговором о уступању и расподели имовине за живота се, поред обавеза које је преузео предак у виду уступања имовине, могу конституисати разна права на уступљеној имовини у корист претка-уступиоца или трећег лица, или одређене обавезе на терет потомака.

Како смо већ напоменули, уговор о уступању и расподели имовине за живота не губи својство добродиног правног посла и у случају када уступилац задржи за себе право уживања на свим или неким уступљеним добрима. Када су на страни примаоца имовине установљене одређене обавезе као што су давање доживотног издржавања или доживотне ренте уступиоцу имовине, уговор је увек теретан правни посао, јер се не може утврдити намера дарожљивости због алеаторности, док се код уговора у којем су се потомци обавезали на неки други вид надокнаде, он може бити делом наплатан, а делом бесплатан правни посао (Стојановић, Н., 2008, стр. 32).

У продужетку рада биће појединачно изложена права која уступилац може основати у своју корист или у корист другог лица: право уживања, доживотна рента, доживотно издржавање или која друга надокнада.

---

⁴⁶ Видети: чл. 47 ЗОО.

а) Право уживања (плодоуживања)

Плодоуживање (*ususfructus*) је лична службеност која се састоји у праву на употребљавање туђе ствари, уз коришћење њених плодова, али тако да се не мења њена суштина. Код уговора о уступању и расподели имовине за живота уступилац задржава за себе или у корист друге особе право уживања на уступљеној имовини. Предмет права уживања могу бити и непокретне и покретне ствари, с тим да покретне могу бити само непотрошне ствари. Плодоуживалац сноси трошкове редовног одржавања ствари. Плодоуживање је временски ограничено, и траје до рока одређеног уговором или до смрти уживаоца, када се ради о доживотном уживању.

Право употребе (*usus*) је лична службеност на основу које се уживалац може користити туђом ствари у оквиру својих властитих потреба, не задирујући у суштину. Разлика између уживања и употребе је квантитативна, јер и код уживања и употребе уживалац има право да користи туђу ствар и да убира плодове, само што први може то право вршити неограничено, а други у границама својих и потреба чланова своје породице (Ковачевић Куштримовић, Р. – Лазић М., 2006, стр. 269-270).

Право становања (*habitatio*) је лична службеност на темељу које титулар права стиче право да станује у одређеном стану или породичној стамбеној згради, за личне потребе односно потребе своје породице. Рок трајања права становања се може одредити уговором, а ако није одређен на тај начин гаси се смрћу титулара тог права (о врстама личних службености, опширније видети код: Ковачевић Куштримовић, Р. – Лазић М., 2006, стр. 267-271).

У случају када уступилац уступа сву своју имовину или највећи део ње, после закључења уговора може доћи у веома тешку материјалну ситуацију, ако не конституише плодоуживање на уступљеној имовини у своју корист и у корист супружника. Из наведених разлога, у овим случајевима, судија треба да упозори уступилоца у какву ситуацију може dospети, и представити му могућност конституисања плодоуживања на уступљеној имовини у своју корист и у корист супружника. Нарочито је неопходно тако поступити у случајевима када уступилац уступа стан у коме живи.

У свим наследноправним уређењима која су била предмет наше пажње посебно је регулисана ситуација када су уживање, а исто важи и за ренту, уговорени у корист уступеоца и његовог супружника, па један од њих умре.⁴⁷ У том случају, плодуюживање и рента у потпуности прелазе на преживелог супружника. Овим решењем се штити правна позиција претка или његовог супружника после смрти једног од њих.

б) Доживотна рента

Када је доживотна рента конституисана у корист уступеоца или неког другог лица уговором о уступању и расподели имовине за живота рентна давања морају бити тачно одређена, тако да висина не сме зависити од потреба примаоца, иако рента по својој намени служи његовом издржавању. У супротном, ако рентна давања нису унапред прецизно одређена већ зависе од потреба примаоца и могућности даваоца ренте, онда се ради о уговору о доживотном издржавању, а не доживотној ренти. Рента се мора давати периодично, јер је то само обележје овог правног посла. Када је уговорена обавеза давања ренте до смрти корисника или неког трећег лица, уговор о уступању и расподели имовине за живота има алеаторни карактер, јер није познато колико ће та особа живети, те самим тим у ком периоду ће се вршити плаћање ренте.

У случају да је уговорено давање ренте у новцу, измењена куповна снага новца не утиче на висину ренте. Уговорена давања у натури не морају да се односе само на одређену количину намирница и других ствари, већ се може уговорити и аликвотни приход од земљишта у одређеном проценту (Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 345-346).

в) Доживотно издржавање

Уговором о уступању и расподели имовине за живота може бити уговорено и доживотно издржавање у корист уступеоца имовине или неког другог лица.

---

⁴⁷ Видети: чл. 188 ЗН, чл. 133, ст. 2 Закона о наслеђивању Републике Српске, чл. 114 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине, чл. 110, ст. 2 Закона о наслеђивању Републике Хрватске, чл. 1026, ст. 2 Закона о облигационим односима Републике Македоније, чл. 1069, ст. 2 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе и чл. 551, ст. 2 Закона о облигационим односима Републике Словеније.

Које радње ће чинити обавезу даваоца издржавања зависиће првенствено од договора уговорних страна, а то могу бити: давање смештаја, хране, неговање, лечење, давање одеће, обуће, а може се засновати и заједница живота. Пожељно је да уговарачи што детаљније регулишу обавезе у уговору. Уколико се неки од примаоца имовине обавезао да даје доживотно издржавање, онда се односи између њега и уступиоца у свему регулишу по правилима која уређују односе који настају из уговора о доживотном издржавању, јер овде настаје облигациони однос који је по својим основним карактеристикама исти као и однос који настаје из уговора о доживотном издржавању.

г) Друга надокнада

Примаоци имовине се могу обавезати и на разна друга чињења или давања. То могу учинити сви или само неки од њих. Тада се између примаоца имовине који се обавезао на нека чињења или давања и уступиоца заснива облигациони однос, чија се правна природа одређује према садржини тог односа.

Уговором се може предвидети да сви уступочеве потомци сnose терете равномерно. Али то не мора бити случај јер терет између потомака може бити несразмерно распоређен, а могуће је и да уговорне одредбе терете само једног од њих. Из уговора могу проистећи различите ситуације, који могу створити сложене односе између уговорних страна.

Уколико је на терет потомака уступиоца установљена одређена обавеза, могуће су различите ситуације у пракси, у зависности од тога да ли су сагласност на закључење уговора дали сви потомци који би могли да наследе претка, и како је међу њима "расподељена" обавеза.

1) Ако се са уступањем и расподелом имовине нису сагласили сви потомци претка који би га могли наследити, а потомци који су дали сагласност равномерно преузму терете, у том случају уговор губи своје антиципирано наследноправно дејство. Због своје теретности, уговор о уступању и расподели имовине за живота, се не може у потпуности трансформисати у уговор о поклону. Уколико дође до евентуалне повреде нужног дела, у обрачунску вредност заоставштине урачунаће се само она вредност коју су потомци

примили, а која прелази вредност давања које су уговором конституисане у корист уступеоца и његовог супружника. Иста правила примениће се и у случају урачунавања поклона и испорука у наследни део уступичевих потомака.

2) Друга ситуација настаје у случају да између уступичевих потомака, који су закључили уговор, терет није равномерно распоређен, а сви потомци, који су у конкретном случају постали наследници, су се сагласили са уговором. У том случају, уговор о уступању и расподели имовине за живота производи правно дејство према потомцима, и они се не могу после уступичеве расподеле позивати на правила о нужном делу и урачунавању поклона и испорука у наследни део, независно од разлике у вредности имовинске користи које су стекли уговором. Без обзира што се уговор о уступању и расподели имовине за живота у том случају не трансформише у уговор о поклону, он се може побијати према општим правилима облигационог права.

3) Трећа ситуација настаје када је међу потомцима који су закључили уговор о уступању и расподели имовине за живота терет неравномерно распоређен, али се са уговором о уступању и расподели имовине за живота нису сагласили сви потомци уступеоца. Уговор о уступању и расподели имовине за живота се трансформише у уговор о поклону. То правило важи и за односе између потомака који су дали сагласност на уговор и потомака који се са њим нису сагласили, али и за међусобне односе уступичевих потомака који су постали наследници, а сагласили су се са уговором (Антић, О. – Балиновац, З., 1996, стр. 488-489).

Задржавањем разних права, уговор о уступању постаје мешовити уговор. И у том случају он представља јединствени уговор. Када је, примера ради, уговорена доживотна рента за уступеоца имовине, онда је то мешовити уговор, састављен од уговора о уступању и расподели имовине за живота и уговора о доживотној ренти. Како су у овом уговору од битне важности сви елементи, то у обзир треба узети и правила која се односе на уговор о доживотној ренти.

Уговор о уступању и расподели имовине за живота и уговор о заснивању плодоуживања, доживотне ренте или доживотног издржавања су у специфичном односу самосталног и акцесорног уговора. Акцесорни уговор је везан за самостални и не може настати док не настане самостални. Ако је опозван самостални уговор о уступању и

расподели имовине за живота, престаће да постоји и акцесорни уговор иако је заснован након закључења самосталног (Бабић, И., 2005, стр. 287).

Ако је уступилац, приликом уступања и расподеле, уговорио за трећег право плодоуживања, доживотну ренту, доживотно издржавање или какву другу надокнаду, трећи стиче сопствено и непосредно право према дужнику, односно потомцима уступеоца, ако није нешто друго уговорено или не произлази из природе посла. Уговарач има право да захтева да дужник изврши према трећем оно што је уговорено у корист трећег.

Поставља се питање у каквој форми морају бити закључени уговори о уступању и расподели имовине за живота са одређеним теретима, јер садрже и елементе других правних послова за које може бити предвиђена другачија форма. С обзиром да је уговор о уступању и расподели имовине за живота самосталан уговор, а да су остали акцесорни и зависни од њега, важиће правила предвиђена за уговор о уступању и расподели имовине за живота у погледу форме, у случају када није предвиђена форма за остале акцесорне уговоре. Уколико је предвиђена различита форма за акцесорне уговоре, мора се задржати и у мешовитом уговору. Ако је једна од тих различитих форми блажа, онда важи правило да је за цео мешовити уговор довољна једна форма, и то строжа (Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 347).

У пракси Основног суда у Зајечару има оверених уговора о уступању и расподели имовине за живота у којима није уговорен неки терет, када су потпуно добротини.⁴⁸ У највећем броју уговора је предвиђено право доживотног уживања за претке.⁴⁹ Свега у неколико случајева је уговорена обавеза доживотног издржавања претка или исплате трошкова његове сахране.⁵⁰

---

⁴⁸ Видети нпр.: уговоре о уступању и расподели имовине за живота чија је садржина потврђена под бројевима: РЗ. 415/08, РЗ. 718/09, РЗ. 32/10, РЗ. 154/10, РЗ. 180/11, РЗ. 908/11, РЗ. 1011/12.

⁴⁹ Видети нпр.: уговоре о уступању и расподели имовине за живота чија је садржина потврђена под бројевима: РЗ. 326/08, РЗ. 827/08, РЗ. 855/08, РЗ. 1153/08, РЗ. 1174/08, РЗ. 221/09, РЗ. 589/10, РЗ. 46/11, РЗ. 171/12.

⁵⁰ Видети нпр.: уговоре о уступању и расподели имовине за живота чија је садржина потврђена под бројевима: РЗ. 326/08, РЗ. 1291/08, РЗ. 481/09.

V ДЕЈСТВА УГОВОРА О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА

Уговор о уступању и расподели имовине за живота као правни посао посебне врсте сачињен је од облигационоправног и наследноправног елемента.

Суштину облигационоправног елемента чини пренос свих или одређених имовинских права, која постоје у време закључења уговора, са уступиоца на његове потомке (евентуално супружника), уз накнаду или без ње. Наследноправни елемент уговора о уступању и расподели имовине за живота заправо огледа се у одрицању од будућег права наслеђа примаоца имовине у погледу онога што је предмет уговорне обавезе уступиоца имовине. На тај начин се овај уговор појављује као нека врста претходног наслеђивања, реализованог пре отварања наслеђа уступиоца имовине (Гавелла, Н. – Белај, В., 2008, стр. 424-426).

1) Наследноправна дејства уговора о уступању и расподели имовине за живота

Наследноправна дејства уговора о уступању и расподели имовине за живота наступиће само ако су испуњени услови за његову пуноважност тј. ако се са уступањем имовине сагласе сви потомци уступиоца имовине који би били позвани да га наследе према правилима редовног законског наслеђивања. У супротном, сматраће се као да није закључен.

Уколико је уговор постао пуноважан и такав остао до смрти оставиоца, наступају две наследноправне последице:

а) Имовина која је била предмет уступања и расподеле не улази у заоставштину претка, пошто се она и не налази у његовом власништву у тренутку смрти. Његову заоставштину чини само имовина која није обухваћена уговором, као и она коју је накнадно стекао. Ако је предак закључио више уговора о уступању и расподели имовине за живота, сва имовина обухваћена тим уговорима неће улазити у његову заоставштину, тако да је могућа и ситуација да у тренутку смрти предак не поседује никакву имовину.

б) Уступљена добра се неће урачунавати у наследни део лица у чију корист су учињена, нити ће се узимати у обзир приликом утврђивања обрачунске вредности заоставштине.

Ова два наследноправна дејства важиће увек у случају да је уговор пуноважан, и да је такав остао до смрти претка. У супротном, неће наступити обе наследноправне последице, већ само прва од њих. Уколико је предак уступио своју имовину уговором, она неће улазити у његову заоставштину, јер их је он трајно и коначно уступио потомцима, и на тај начин угасио своје право својине према тим добрима, али уколико уговор није пуноважан, та уступања ће се према појединим потомцима сматрати поклоном. То значи да ће се вредност уступљених добара урачунати у обрачунску вредност заоставштине, те ће ући у подлогу за израчунавање величине нужних делова.

Смањено наследноправно дејство уговора о уступању и расподели имовине за живота може доћи у следећим случајевима:

а) Ако се са уступањем и расподелом није сагласио неки од потомака који имају право на наслеђивање имовине умрлог претка, и то према стању у моменту делације. Правило ће важити под условом да се потомак није одрекао наслеђа или да није искључен из наслеђа, или да није недостојан, односно под претпоставком да може и хоће да буде наследник у конкретном случају.

б) Ако се уступиоци роди дете, после уступања и расподеле или се појави наследник који је био проглашен за умрлог, и ако би ова лица била у животу у моменту смрти уступиоца, а могла и хтела да буду наследници. То је истоветан случај као када се са уговором није сагласио неки од потомака, и повлачи исте последице. Накнадно рођено дете уступиоца-претка, односно потомак који се накнадно појави иако је у моменту уступања био проглашен за умрлог, могу и сами накнадно дати своју сагласност на уговор. Све наведено важи под претпоставком да дете које се накнадно родило, односно потомак који је био проглашен за умрлог, хоће и може да буде наследник у конкретном случају, и то или непосредно то лице или његово потомство.

в) Ако се као наследник уступиоца појављује и његов супружник који није био обухваћен уговором о уступању и расподели имовине за живота. Смањено дејство уговора у овом случају постоји само у односу између супружника и свих потомака-наследника који су били обухваћени уговором, док уговор задржава пуно и несмањено дејство између

самих потомака, као групе која је учествовала у уговору. Све то исто важи само у случају ако супружник у конкретној ситуацији може и хоће да буде наследник, односно ако тражи свој нужни део.

г) У случају ако би неки од потомака који су учествовали у уговору о уступању и расподели имовине за живота био приморан да врати оно што му је предак уступио, сматраће се као да уступања није ни било, под претпоставком да такав потомак-наследник може и хоће у конкретном случају да буде наследник када предак умре, под условом да тај потомак не буде искључен из наследства, или не буде недостојан да буде наследник, или се сам не одрекне наследства.

У сва четири случаја имовина коју је предак уступио потомцима ће се третирати као поклони учињени потомцима, односно евентуално супружнику уступиоца, уколико је он био обухваћен уговором.

Приликом одређивања наследних права свих лица, са уступљеном имовином ће се поступати као и са сваким поклоном. То даље значи да ће се вредност имовине која је уступљена узети у обзир приликом израчунавања обрачунске вредности заоставштине, односно приликом израчунавања величине нужног дела сваког лица. Поступајући на овај начин, обезбеђује се поштовање воље оставиоца коју је он изразио у уговору о уступању и расподели, а истовремено се штити и право на нужни део лица који нису дали сагласност са уговором (Благојевић, Б., 1969, стр. 274-276).

2) Облигационоправно дејство уговора о уступању и расподели имовине за живота

Из облигационоправног елемента уговора о уступању и расподели имовине за живота проистичу одговарајућа облигационоправна дејства овог правног посла.

Уговор о уступању и расподели имовине за живота је основ, по правилу, за бесплатан пренос одређених имовинских права са уступиоца на његове потомке (евентуално супружника). Потомци ће та права стећи када им он пренесе државину, односно када буде извршен упис у регистар непокретности. Могу бити уступљена и имовинска права за чије је преношење довољан споразум уговорних страна, као што су

потраживања, те ће у том случају на основу уговора о уступању и расподели имовине за живота, та права одмах постати права стицаоца.

На темељу закљученог уговора о уступању и расподели имовине за живота, за уступиоца имовине, његовог супружника или треће лице, могу настати одређена права (примера ради, доживотно издржавање, доживотна рента).

Уговором о уступању и расподели имовине за живота уступилац, његов супружник или неко треће лице могу задржати одређена права на уступљеној имовини (нпр. плодоуживање, право становања).

Уговор о уступању и расподели имовине за живота може бити основ из кога ће проистећи одговорност за уступиочеве дугове, као и одговорност за материјалне и правне недостатке уступљених имовинских добара (о томе опширније видети: Гавелла, Н. – Белај В., 2008, стр. 429).

VI РАСКИД УГОВОРА О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА И ПОБИЈАЊЕ УГОВОРА ОД СТРАНЕ ПОВЕРИЛАЦА

Уговарачи могу уговором уредити могуће начина раскида уговора, и у случају да ово питање регулишу уговором, приликом раскида ће се поступати на начин одређен уговором. Када уговор не садржи одредбе о раскиду, примениће се одговарајућа законска решења.⁵¹

Уговором о уступању и расподели имовине за живота настају обавезе међу уговорним странама, које су принудно извршиве, у парничном и извршном поступку.

Потомак, ималац облигационог права, може захтевати да предак испуни оно на шта се уговором обавезао, а исто тако и уступилац има право да потомка, коме су уговором наложене неке обавезе, тужи за њихово извршење. У случају спора око постојања разлога за раскид уговора одлучује суд у парници. Тужилац је уступилац, а тужени његов потомак. Чим се утврди постојање грубе неблагодарности, недавање издржавања или неплаћање дугова, суд је дужан поступити по тужиочевом захтеву. У том случају суд није овлашћен да цени значај који повреда уговорних обавеза има за уступилоца. Поред ових правила, може и потомак да покрене парницу подизањем тужбе за утврђење да не постоје разлози за раскид уговора (Антић, О. – Балиновац, З., 1996, стр. 492).

Када потомак не извршава неке друге обавезе које су му наложене, предак може захтевати раскид уговора и повраћај датог, али је на суду да донесе одлуку да ли ће раскинути уговорни однос или ће потомку наложити принудно извршење обавезе.

Приликом доношења одлуке о раскиду уговора, увек се мора узети у обзир правна природа конкретног уговора чији се раскид тражи. О правној природи конкретног уговора суди се на основу садржаја уговора, тј. онога што су уговарачи стварно уговорили, а не на основу назива уговора. Код уговора о уступању и расподели имовине за живота увек се јавља више лица на страни прималаца имовине, те како положај прималаца не мора увек

---

⁵¹ Видети: чл. 192 ЗН, чл. 137 Закона о наслеђивању Републике Српске, чл. 118 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине, чл. 114 Закона о наслеђивању Републике Хрватске, чл. 1028 Закона о облигационим односима Републике Македоније, чл. 1073 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе и чл. 555 Закона о облигационим односима Републике Словеније.

бити исти, увек се мора утврдити која права и обавезе има прималац имовине према коме се тражи раскид уговора, и на основу тога закључити о каквом се уговору ради.

Када је у уговору предвиђена једина обавеза на страни уступилоца, да пренесе имовину, ради се о добротном правном послу. И када уступилац задржи нека права за себе на уступљеној имовини, опет је у питању добротни правни посао. У оба случаја се ради о уговору о поклону, јер и када уступилац задржава за себе нека права, он опет преноси нека имовинска добра у имовину потомака без накнаде.

Уколико потомци уговором преузму неке обавезе, онда је у питању теретни правни посао. У случају да се уговори обавеза потомака на давање доживотног издржавања или доживотне ренте, постоји обавеза на узајамна давања, тако да је то увек теретни правни посао. Постоје и ситуације када се потомак обавезао на нека друга давања или чињења, као што су случајеви када се потомак обавезао да плати уступилочеве дугове, уговор може бити делимично добротни, а делимично теретан. Када је уговор добротни правни посао, важе једна, а када је теретан, сасвим друга правила за раскид (Сворцан, С., 2004, стр. 410).

1) Раскид уговора о уступању и расподели имовине за живота када је он добротни правни посао

Уступилац може тражити да му потомак врати примљена добра, уколико је потомак испољио грубу неблагодарност према њему. Законодавац је остао недоречен по овом питању, јер се не може утврдити у којим случајевима се може тражити раскид по овом основу, те би произашао закључак да може увек, независно од правне природе уговора, што је неприхватљиво. Једино прихватљиво схватање је да ову одредбу треба тумачити тако да се уговор о уступању и расподели имовине за живота може раскинути по овом основу само ако је добротни правни посао по својој садржини. Може бити раскинут и уговор који је делимично добротни по својој садржини, па у тим случајевима прималац може да тражи повраћај оног дела уступљене имовине који представља поклон. Уступилац може тражити раскид по овом основу само према потомку (или усвојенику и усвојениковом потомку), који је према њему испољио грубу неблагодарност, као и према супружнику који је према њему показао грубу неблагодарност, ако је супружник у улози примаоца имовине.

Појам "груба неблагодарност" је правни стандард, и фактичко је питање у којим случајевима се може сматрати да је потомак исказао. Шта се сматра неблагодарношћу, у сваком конкретном случају, цени суд, али би се могло узети да би то било све оно због чега завешталац може из наслеђа да искључи нужног наследника – ако се увредљиво и грубо односио према завештаоцу, ако је умишљајно учинио кривично дело према завештаоцу, његовом детету, усвојенику, супружнику или родитељу, ако се одао нераду и непоштену животу⁵² (тако и: Крсмановић, Т., 1998, стр. 16). Груба неблагодарност постоји у сваком случају када је потомак учинио неко теже кривично дело према претку, или када је поновио чињење лакших кривичних дела. Постоји схватање да постоји груба неблагодарност и када предак није учинио неко теже кривично дело, него и када према уступцоу учини блаже кривично дело, ако се оно може сврстати у кривична дела против тела, части, слободе и имовине (Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 358). За постојање грубе неблагодарности није битно да ли је кривично дело учињено са умишљајем, како се то тражи у случају искључења из наследства. И ако дело буде учињено из нехата, а околности под којима је учињено упућују на врло немаран однос потомка према уступцоу, може се с обзиром на то дело утврдити постојање грубе неблагодарности. Нпр. ако је потомак свестан да својом радњом може тешко телесно повредити претка, па га заиста и повреди, може се узети да је тиме према њему показао грубу неблагодарност, иако је олако држао да до тога неће доћи (Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 358-359).

Поред тога, постојаће груба неблагодарност и када потомак није чинио кривична дела према претку, ако се радње које је учинио могу сматрати као морални преступи. Утврђивање правног стандарда грубе неблагодарности мора се ценити и према правним и према моралним правилима, јер је право уско повезано са моралом.⁵³

Уступилац може потомку, изричито или конклюдентним радњама, учињену грубу неблагодарност опростити. То може учинити нпр. ако је груба неблагодарност учињена након закључења уговора о уступању и расподели имовине за живота, али пре него што је уступилац предао потомку имовинска добра која су предмет уговора. Уступилац неће

---

⁵² Видети: чл. 61 ЗН

⁵³ Шта чини грубу незахвалност, у словеначком праву, одлучује се на основу моралних норми. Није искључена могућност и уговарања ригорознијих разлога путем клаузуле. При одлучивању о незахвалности не сме се игнорисати лични доживљај преносиоца, иако је поменути клаузула постављена објективно (Зупанчић К., 2005, стр. 102).

имати право на раскид ако је после исказане грубе неблагодарности потомку предао добра (Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 359).

Разјашњењу правног стандарда "груба неблагодарност" је допринела судска пракса.⁵⁴

Законом није регулисана ситуација када предак толико осиромаша да нема нужних средстава за живот. У случају да је предак толико осиромашао, после закључења уговора, да нема нужних средстава за живот, ради се у суштини о промењеним околностима. Пошто постоји могућност да се скоро сви облигациони уговори могу раскинути због промењених околности, то исто треба да важи и за уговор о уступању и расподели имовине за живота, јер је и он такође облигациони уговор. Како је закон непотпун у погледу регулисања овог питања, правну празнину треба попунити првенствено на темељу принципа правде и правичности⁵⁵ (тако и: Сворцан, С., 2004, стр. 411). Тако нпр. у случају да је предак поклатио своју имовину потомцима, а онда доспео у ситуацију да нема нужних средстава за живот, настала је ситуација где не би било правично одржати уговор на снази. Предак, наравно, не би закључио овакав уговор да је знао у каквој лошој ситуацији ће доспети касније. Разлози правичности налажу у овим ситуацијама да се дозволи претку раскид уговора по основу промењених околности. Захтев за раскид

---

⁵⁴ У том правцу нарочито видети образложења следећих одлука: "Код уговора о уступању и расподели имовине за живота, уступилац може да опозове оно што је дао потомку, ако потомак према њему покаже грубу неблагодарност. Постојање грубе неблагодарности је фактичко питање, о коме суд закључује узимајући у обзир све околности случаја, ценећи га као вредносно мерило које се односи на правила морала и добрих обичаја и оно се састоји само у радњама које могу повући кривичну одговорност". (Одлука Врховног суда Србије Рев. 4219/97 од 19. 11. 1997. године, наведено у Сворцан, С., 2004, стр. 416).

"Постоји неблагодарност поклонопримца када се ставља на страну свога супруга, који вређа, физички напада и угрожава живот поклонодавца. Такво понашање поклонопримца представља основ за раскид уговора о поклону". (Одлука Врховног суда Србије Рев. 148/82, наведено у Сворцан, С., 2004, стр. 417).

"Груба неблагодарност представља велику, крајњу незахвалност потомка, која може постојати на пример ако би потомак са умишљајем нанео уступаоцу неку телесну повреду, увреду части, одузео му живот или му оштетио имовину, или би таква дела била учињена неком блиском лицу уступаоца (његовом брачном другу, деци, родитељима). Значи није довољна само обична неблагодарност, већ груба неблагодарност, која се може манифестовати на неки од наведених начина". (Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2817/2008 од 10. 9. 2009. године, наведено у Paragraf-netовој правној бази прописа и судске праксе).

⁵⁵То недвосмислено потврђује образложење следеће одлуке: „Опозиву уговора о поклону због осиромашења има места не само када се ради о губитку имовине, већ и када се ради о губитку могућности обезбеђења средстава за живот. Такав губитак постоји када је у уговору наведено да мајка поклања имовину својој кћери да би се она о њој бринула и старала, па услед смрти ћерке мајка остане без такве бриге и старања.“ (Одлука Врховног суда Србије Рев. 952/78, наведено у Сворцан, С., 2004, стр. 417).

уговора по овом основу предак може истаћи према свим примаоцима или само према неким од њих.

Што се тиче субјеката који поседују активну легитимацију за тражење раскида уговора, због грубе неблагодарности и због западања претка у тешку материјалну ситуацију, то може тражити само предак. То је његово лично право које не прелази на потомке. Ако је он, упркос исказаној грубој неблагодарности од стране потомка, извршену расподелу имовине оставио нетакнутом, онда се његовом смрћу гаси право тражења раскида. У случају да потомак убије претка, испољиће најгрубљу неблагодарност, али како предак неће бити у ситуацији да поднесе захтев за раскид уговора, треба омогућити уступичевим законским наследницима да траже раскид уговора по основу испољене грубе неблагодарности (Сворцан, С., 2004, стр. 412).

У случају раскида уговора због грубе неблагодарности или због осиромашења претка, прималац имовине обавезан је да врати уступцоу примљену имовину у стању у коме се налазила у моменту подношења тужбе за раскид. Није нужно да се покрене парнични поступак за раскид уговора, већ је довољно да захтев за враћање уступљених добара уступицаз упуту непосредно потомку, који је према њему исказао грубу неблагодарност, у року од 3 године од испољене грубе неблагодарности (Креч, М. – Павић, Ђ., 1964, стр. 359). Ако потомак не поступи добровољно по овом захтеву, уступицаз у том случају мора захтев остварити принудним путем.

Прималац имовине не одговара за уобичајену амортизацију примљених ствари која је настала до момента подношења тужбе, и није у обавези да врати плодове које је убрао до тог момента, јер се сматра савесним држаоцем до дана подношења тужбе. Уколико је примљену имовину до тог момента потрошио, неће бити у обавези да надокнади њену противредност. Након подношења тужбе, прималац је несавесни држалац, те одговара за умањење вредности примљених ствари које настане после момента подношења тужбе, и обавезан је да плати накнаду уступцоу. Прималац је обавезан и да врати све плодове које је убрао после дана подношења тужбе, или да плати новчану надокнаду у висини тржишне вредности ових плодова (тако и: Сворцан, С., 2004, стр. 412).

Након закључења уговора прималац може укњижити своја права из уговора у регистар непокретности, на основу уговора, а после тога прималац може да располаже стварима и правима које је примио. Ако се према овом примаоцу уговор раскине после

момента отуђења ствари и права, њега треба обавезати да уступиоцу исплати тржишну вредност ове имовине коју је она имала у моменту отуђења (Сворцан, С., 2004, стр. 412).

2) Раскид уговора о уступању и расподели имовине за живота, када он има обележја уговора о доживотном издржавању

Споменули смо раније да је могућа варијанта уговора о уступању и расподели имовине за живота у којој ће се потомак обавезати да даје издржавање уступиоцу, његовом супружнику или неком трећем лицу, и да тада уговор има сва обележја уговора о доживотном издржавању. Пошто је у тој варијанти уговор теретан, не може се тражити његов раскид због испољене грубе неблагодарности и због осиромашења уступиоца, већ из неких других разлога. Закон изричито предвиђа да уступилац може тражити раскид уговора ако прималац имовине не даје уговорено издржавање. Закључује се да само уступилац може тражити раскид уговора, и то због неиспуњења обавезе од стране примаоца имовине. Законска одредба није најпрецизнија па може изазвати проблеме у пракси (тако и: Сворцан, С., 2004, стр. 412).

Како овакав уговор по својој садржини има сва обележја уговора о доживотном издржавању, његов раскид може бити остварен само по правилима који регулишу раскид уговора о доживотном издржавању. Из наведеног произилази да се уговор може раскинути: због неиспуњења, или неуредног испуњења обавеза, због промењених околности, због смрти примаоца имовине који се обавезао да даје издржавање, споразумно и због поремећаја односа између лица у чију корист је уговорено издржавање (Сворцан, С., 2004, стр. 413).

3) Раскид уговора о уступању и расподели имовине за живота, када он има обележја уговора о доживотној ренти

Када се прималац имовине обавезао да плаћа уступиоцу или неком трећем лицу доживотну ренту, онда такав уговор има сва обележја уговора о доживотној ренти. Наследноправним прописима није одређено када се може тражити раскид оваквог уговора. Тумачењем прописа који се односе на раскид уговора о уступању и расподели имовине за живота долази се до закључка да треба применити решење које се односи на

неизвршење неких других обавеза установљених уговором у корист претка.⁵⁶ Ово решење предвиђа да ће суд проценити да ли је захтев за раскид уговора оправдан, када је прималац прихватио неке друге обавезе, не обухватајући у овом смислу обавезу доживотног издржавања и обавезу исплате уступичевих дугова. Из овог правила произлази да суд може, али и да не мора, да дозволи раскид уговора када прималац не плаћа ренту, пошто неплаћање ренте није посебно регулисано законом. Како су посебно наведени разлози за раскид уговора у случају када се не даје доживотно издржавање и не исплаћују уступичеви дугови, проистиче да обавеза плаћања ренте има мањи значај, што није прихватљиво гледиште (Сворцан, С., 2004, стр. 414). Сврха плаћања доживотне ренте и давања доживотног издржавања је скоро иста, јер има подједнако важан значај за уступеоца, те је нужно да се дозволи раскид уговора, ако прималац имовине не плаћа уговорену ренту. Ако пак прималац имовине плаћа ренту али не редовно, раскид се треба дозволити када је испуњење ове обавезе такво да је због тога осујећено остварење циља уговора, као и када прималац имовине испољи злу намеру или грубу непажњу при испуњењу ове обавезе (Сворцан, С., 2004, стр. 414).

Како није посебно регулисан случај раскида уговора са уговореном доживотном рентом, треба применити правна правила која регулишу раскид уговора о доживотној ренти (видети: Сворцан, С., 2004, стр. 414).

Овај облик уговора не може бити раскинут због грубе неблагодарности примаоца имовине, нити због осиромашења уступеоца имовине.

4) Раскид уговора о уступању и расподели имовине за живота у случајевима када се прималац имовине обавезао на давање какве накнаде уступеоцу или на исплату уступичевих дугова

Уколико се прималац имовине обавезао на давање неке накнаде уступеоцу или на исплату уступичевих дугова, уговор је теретан ако су приближно једнака међусобна давања. Ако уступљена имовина има већу вредност од уговорене накнаде или уступичевих дугова, онда је уговор делимично теретан, а делимично уговор о поклону.

---

⁵⁶ Видети: чл. 192 ЗН.

Законом је изричито предвиђено да се уговор о уступању и расподели имовине за живота раскида, на захтев уступеоца, услед неплаћања уступочевих дугова, као и да суд може дозволити раскид када прималац не испуњава друге уговорне обавезе. Може се закључити из датих формулација законских одредби да је већи значај дат обавези намирења уступочевих дугова, него обавези која се односи на неку другу накнаду. Такав став није оправдан, јер се никада не може тачно одредити да ли је за уступеоца важније да прималац исплати уступочеве дугове или да измири неку другу обавезу, те стога није требало правити разлику (Сворцан, С., 2004, стр. 415).

Ако прималац имовине не поступи сагласно уговорној обавези и не исплати уступочеве дугове или не испуни обавезу давања уговорне накнаде, онда постоје услови за раскид уговора, јер је уступилац пристао да закључи уговор под условом да прималац имовине прихвати наведене обавезе и да те обавезе испуни, а све је ово било познато примаоцу имовине. Принцип правичности налаже да уговор у овом случају треба раскинути, а не уговарача, који је био веран уговору, задржавати у уговорном односу⁵⁷ и на тај начин му наносити штету (Сворцан, С., 2004, стр. 415).

Суд би пре раскида уговора требало да примаоцу имовине остави примерен рок за испуњење обавеза, с обзиром на природу обавеза примаоца, па да дозволи раскид тек по протеклу овог рока, ако прималац не испуни своје обавезе (Сворцан, С., 2004, стр. 415).

И у случају када прималац имовине не испуни у потпуности своје обавезе, већ само делимично, треба допустити раскид уговора ако је тиме осујећено испуњење циља коме је тежио уступилац при закључењу уговора (Сворцан, С., 2004, стр. 415).

Раскид уговора може тражити само уступилац, а ако би он умро пре доспећа примаочевих обавеза, раскид могу тражити и уступочеве наследници.

Ако се раскине уговор по овом основу, сваки од уговарача је обавезан да врати примљено.

---

⁵⁷ У том правцу нарочито видети образложење следеће одлуке: "Уступилац има право да захтева да му потомак врати оно што је примио уступањем и расподелом, ако је овај показао грубу неблагодарност према њему. Исто право има уступилац, ако потомак не даје њему или коме другом издржавање одређено послом уступања и расподеле, или ако не исплати дугове уступочеве чија му је исплата наложена истим послом. У другим случајевима неизвршења терета одређених послом уступања и расподеле, суд ће, водећи рачуна о важности терета за уступеоца и осталим околностима случаја, одлучити да ли уступилац има право да захтева враћање датих добара, или само право да тражи принудно извршење". (Одлука Врховног суда Србије Рев. 1149/97 од 6. 5. 1997. године, наведено у Сворцан, С., 2004, стр. 417-418).

Прималац имовине се сматра несавесним држаоцем од дана западања у доцњу.

У случајевима када је уговор о уступању и расподели делимично теретан а делимично добротин, уступилац може тражити раскид тог уговора због грубе неблагодарности примаоца имовине, као и када уступилац западне у врло тешку материјалну ситуацију (Сворцан, С., 2004, стр. 415).

Случај када предак раскида уговор само према једном потомку регулисан је такође наследноправним прописима.⁵⁸ Из наведеног правила произлазе два могућа решења: да се уговор о уступању и расподели имовине за живота конвертује у уговор о поклону, или да и даље важи као уговор о уступању и расподели имовине за живота, а само у односу на потомка, који је због раскида уговорног односа вратио примљено, као уговор о поклону. Нису исте последице примене једног или другог решења. У другом случају потомак, сасвим сигурно нема право да тражи урачунавање поклона у наследни део, јер је предак самим уступањем и расподелом имовине другим потомцима и супружнику, и раскидом уговорног односа са потомком, јасно изразио вољу о неурачунавању добротиних располагања у наследни део (Стојановић, Н., 2008, стр. 35).

5) Побијање уговора о уступању и расподели имовине за живота од стране поверилаца

Примаоци имовине се могу обавезати да плате неке или све уступичеве дугове.⁵⁹ Обавезу може преузети само један од њих, неки од њих, сви потомци као и супружник. Сви заједно могу одговарати солидарно за испуњење обавезе, а може бити установљена и индивидуална одговорност сваког од њих за тачно одређени дуг или део дуга. Ако се уговором не одреди прецизно колики део дуга треба да плати свако од њих, сматраће се да одговарају као солидарни дужници према повериоцима, с тим што ће после међусобног обрачуна бити свако од њих дужан да сноси део дуга, сразмерно вредности коју је примио (Сворцан, С., 2004, стр. 407). У сваком случају, када је питање исплате уступичевих

---

⁵⁸ Видети: чл. 193 ЗН, чл. 138 Закона о наслеђивању Републике Српске, чл. 119 Закона о наслеђивању Босне и Херцеговине, чл. 115 Закона о наслеђивању Републике Хрватске, чл. 1074 Закона о облигационим односима Републике Црне Горе и чл. 556 Закона о облигационим односима Републике Словеније.

⁵⁹ Видети: чл. 190 ЗН.

дугова регулисано уговором, мора се поступити према уговору, и таква уговорна одредба има дејство преузимања испуњења, а ако се са преузимањем сагласи и уступиочев поверилац – постојаће преузимање дуга.⁶⁰ Када се примаоци имовине не обавезу на исплату дугова уговором, неће бити у обавези да исплате дугове, и уступиочеве повериоци то не могу захтевати од њих.

Потпуно дејство ослобађања уступиоца од дугова неће наступити у два случаја:

а) ако је потомак био презадужен у време када је поверилац пристао на уговор о преузимању дуга

б) ако поверилац није знао нити је могао знати да је нови дужник презадужен.⁶¹

Постоје случајеви одговорности за уступиочеве дугове и на основу закона:

а) Потомци ће одговарати за дугове уступиоца у случају постојања залогне непокретности која је предмет уговора о уступању и расподели имовине за живота. То настаје као резултат права следовања које има хипотекарни поверилац, а које се састоји из права наплате из заложене непокретности, без обзира да ли је непокретност прешла у својину трећег лица.⁶²

б) Потомци ће одговарати за уступиочеве дугове и уколико су уговором добили неку имовинску целину (пољопривредно имање, фабрика, занатска радња) или део те целине и то за дугове који се односе на ту имовинску целину, односно њен део.⁶³ У овом случају, одговорност потомака и уступиоца је солидарна, а члан уговора којим се ово право поверилаца ограничава или искључује нема правно дејство (Антић, О. – Балиновац, З., 1996, стр. 491).

Уступилац може пренети скоро целокупну имовину потомцима уговором, и тако може остати без средстава из којих би повериоци наплатили своја потраживања. У том случају им преостаје побијање уговора о уступању и расподели имовине за живота по правилима за побијање дужникових правних радњи.⁶⁴

---

⁶⁰ Сагласно чл. 446-453 ЗОО.

⁶¹ Видети: чл. 448 ЗОО.

⁶² Видети: чл. 63 Закона о основама својинскоправних односа Републике Србије („Службени лист СФРЈ“, бр. 6/1980, 36/1990, „Службени лист СРЈ“, бр. 29/1996, „Службени гласник РС“, бр. 115/2005 – други закон).

⁶³ Видети: чл. 452 ЗОО.

⁶⁴ Видети: чл. 280-285 ЗОО.

Услови за побијање уговора зависе од тога да ли је он теретан или доброчин.⁶⁵ Ако је уговор доброчин, важи необорива претпоставка да је уступилац хтео и знао да закључењем уговора наноси штету повериоцима, а повериоци нису дужни доказивати да је та намера била позната уступичевим потомцима или супружнику. Када је уговор теретан, увек се, због страна које га закључују, може побијати и претпоставља да је уступичевим потомцима или супружнику била позната уступичева намера да закључењем уговора оштети своје повериоце (Антић, О. – Балиновац, З., 1996, стр. 490).

---

⁶⁵ То потврђује и образложење следеће одлуке: "Сваки поверилац, чије је потраживање доспело за исплату, без обзира када је настало, може побијати правну радњу свог дужника, која је предузета на рачун повериоца. У конкретном случају тужилац је поверилац уступео своје имовине за живота, па је исти у смислу члана 113. став 2. Закона о наслеђивању овлашћен побијати уступање и расподелу, под условима предвиђеним за побијање располагања без надокнаде, јер се ради о уговору о уступању и расподели за живота без накнаде, чије наследноправне последице наступају одмах по склапању истог." (Из образложења одлуке Врховног суда Србије Гж-145/82, наведено у Бабић. И., 2005, стр. 289).

VII ПОРЕСКОПРАВНИ АСПЕКТ ЗАКЉУЧЕЊА И РАСКИДА УГОВОРА О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА

Питање пореза на стицања из уговора о уступању и расподели имовине за живота није директно регулисано Законом о порезима на имовину Републике Србије,⁶⁶ за разлику од уговора о доживотном издржавању.

Код уговора о доживотном издржавању је директно предвиђено да када се апсолутно право преноси путем уговора о доживотном издржавању, обвезник пореза је давалац издржавања.⁶⁷ Законодавац је регулисао и тренутак настанка пореске обавезе код уговора о доживотном издржавању, тако да пореска обавеза настаје даном смрти примаоца издржавања, односно даном смрти сауговорача, ако је доживотно издржавање уговорено у корист трећег лица, а уговором није одређено да својина прелази на даваоца издржавања у тренутку смрти трећег лица.⁶⁸ Код уговора о доживотном издржавању је регулисана и ситуација када се не плаћа порез на пренос апсолутних права, а то је у случају када се право својине на непокретности преноси на даваоца доживотног издржавања-лице које се у односу на примаоца издржавања налази у првом законском наследном реду, на део непокретности које би давалац издржавања по закону наследио у моменту закључења уговора.⁶⁹

Када је уговор о уступању и расподели имовине за живота добротин правни посао, могу се аналогно применити правила која се односе на уговор о поклону.⁷⁰ Поставља се питање које прописе применити када је уговорена накнада у облику издржавања, ренте или исплате уступиочевих дугова.

На ову тему не постоји мишљење ресорног министарства које би попунило правну празнину, те постоји опасност да се у погледу пореских обавеза различито третирају потомци код уговора уступању и расподели имовине за живота са истим теретом или стављају у исти положај потомци који имају различите, по садржини, обавезе према

---

⁶⁶ Закон о порезима на имовину Републике Србије („Службени гласник РС“ бр. 26/2001, "Службени лист СРЈ" бр. 42/2002 одлука – СУС и „Службени гласник РС" бр. 80/2002, 80/2002 – други закон, 135/2004, 61/2007, 5/2009, 101/2010, 24/2011, 78/2011 и 57/2012 – одлука УС).

⁶⁷ Видети: чл. 25, ст. 3 Закона о порезима на имовину Републике Србије.

⁶⁸ Видети: чл. 29, ст. 4 Закона о порезима на имовину Републике Србије.

⁶⁹ Видети: чл. 31, ст. 6 Закона о порезима на имовину Републике Србије.

⁷⁰ Видети: чл. 14-22 Закона о порезима на имовину Републике Србије.

уступиоцу. Мишљења смо да се у будућем Закону о порезу на имовину мора регулисати ово питање, и избећи различита решења у пракси (тако и: Стојановић, Н., 2008, стр. 36).

Уколико је уговором о уступању и расподели имовине за живота уговорено доживотно издржавање или доживотна рента од стране потомка у корист претка, онда се висина пореза утврђује аналогно ономе што је прописано за уговор о доживотном издржавању, будући да се ради о теретном и алеаторном правном послу.⁷¹ Ако је уговорена исплата уступичевих дугова или друга надокнада, онда се порез утврђује према правилима која се односе на класичан промет непокретности, без пореских ослобођења, у делу где је наплатно стицање (Стојановић, Н., 2010, стр. 84).

У хрватској правној теорији има схватања да се само уговор о уступању и расподели имовине са теретом доживотног издржавања изједначи са правим уговором о доживотном издржавању, а да за остале модалитете овог правног посла важе правила о класичном промету непокретности (Црнић, Ј. – Дика, М. – Хрватин, Б. – Јеличић, О. – Јосиповић, Т. – Руждјак Матко, Ј. – Кохарић, З., 2003, стр. 252-254).

Законом није регулисана ситуација када дође до раскида уговора о уступању и расподели имовине за живота, односно да ли се у том случају поново утврђује порез на стицање, сада за претка, будући да је у време закључења уговора остварен пренос права својине на одређеним добрима са претка на потомке.

У хрватском праву, Закон о порезима на промет некретнина⁷² регулише пореске обавезе поводом раскида уговора и прописује да раскид уговора којим се преноси право

---

⁷¹ То недвосмислено потврђује образложење пресуде: "Из списка предмета није спорно да правни основ за утврђивање тужиљи пореза на пренос апсолутних права представља уговор о расподели имовине за живота, који је оверен пред Општинским судом у Ш. Под бр. III-П-55/95 од 20. 2. 1995. године, којим је тужиљина мајка располагала својом имовином за живота, тако што је тужиљи дала у својину стан у Ш. У ул. П.С, бр. 48а, са чиме се тужиљина сестра, као други законски наследник тужиљине мајке сагласила, с тим што је овим уговором за тужиљу конституисана обавеза да своју мајку до краја живота издржава, да је у болести негује и лечи, после смрти сахрани по месним обичајима, изда подушја и подигне надгробни споменик, што је тужиља прихватила. Код оваквог стања ствари, правилно је закључивање пореских органа да се у овој ствари ради о уступању имовине за живота сада уговореним доживотним издржавањем у корист уступиоца, па како се тим правним послом врши пренос права својине на непокретности уз накнаду, тужиља има својство обвезника пореза на пренос апсолутних права, а као наследник из првог наследног реда има право на пореско ослобођење за стечену својину на ½ стана коју би од мајке као законски наследник наследила, док би друга половина ове имовине припала у наслеђе и својину тужиљиној сестри". (Пресуда Врховног суда Србије, У. 3607/2003 од 18. 11. 2004. године, наведена у Paragraf-netovoj бази прописа и судске праксе).

⁷² Закон о порезу на промет некретнина Републике Хрватске ("Народне новине" бр.69/1997, 26/2000, 153/2002 и 22/2011).

својине одређене непокретности, вољом уговорних страна, пре него што се изврше потребни уписи у земљишним књигама, као и раскид или поништај таквог уговора, одлуком суда, довољни су разлози за покретање поступка за поништај решења о утврђењу пореза.⁷³ Закључује се да пренос права својине са потомака на претка због раскида или поништаја уговора не представља нови промет, и нема основа за заснивање пореске обавезе претка (Црнић, Ј. – Дика, М. – Хрватин, Б. – Јеличић, О. – Јосиповић, Т. – Руждјак Матко, Ј. – Кохарић, З., 2003, стр. 253-254).

У домаћој судској пракси раскид уговора о доживотном издржавању, пресудом суда, се у односу на непокретности чије је право својине још за живота уговорних страна укњижено третира као нови промет и представља основ за утврђивање пореза на пренос апсолутних права (Стојановић, Н., 2008, стр. 37).

Како се уговор о уступању и расподели имовине за живота често раскида у пракси, требало би регулисати ову област уговора са пореског аспекта. Постоји мишљење да се преносом права својине одређених имовинских добара са потомака на претка, приликом раскида уговора, не закључује нови правни посао који би био правни основ за утврђивање пореза, већ да је то само последица престанка уговорног односа између претка и потомка (Стојановић, Н., 2008, стр. 36). Слажемо се у потпуности са изнетим мишљењем.

---

⁷³ Видети: чл. 22 Закона о порезу на промет некретнина Републике Хрватске.

ЗАКЉУЧАК

Уговор о уступању и расподели имовине за живота није заступљен у пракси као уговор о доживотном издржавању, али је веома значајан уговор, јер захваљујући њему, имовински односи између претка и потомака могу бити уређени за живота претка, и тако избегнути евентуални спорови у будућности. У раду смо указали на одређене недостатке законских решења у праву Републике Србије и предложили измене у циљу њиховог побољшања.

У погледу форме овог правног посла указали смо на нове тенденције, и посебно изложили потврду садржине (оверу) уговора од стране судије, а посебно од стране нотара. Овера уговора од стране нотара полако преузима примат над класичном овером од стране судије. Код нас је ова овера регулисана Законом о јавном бележничтву, који још није заживео у пракси, те је акценат стављен на анализу решења у правима земаља бивше СФРЈ у којима се већ примењује.

Различит третман супружника у односу на потомке, приликом давања сагласности на закључење уговора, нема оправдања. Потребно је изједначити супружника и потомке у погледу последица недавања сагласности једног од њих. Како важећи наследноправни прописи у Републици Србији не регулишу ситуацију када се појави потомак који је проглашен умрлим, као и чињеницу накнадно рођеног детета уступиоца имовине, неопходно је извршити измену закона и попунити ту правну празнину. Сматрамо да је било адекватно решење предвиђено у раније важећем Закону о наслеђивању Републике Србије поводом тог питања, те би требало допунити нови Закон, јер је за пуноважност уговора неопходна сагласност свих субјеката који би били позвани на наслеђе по правилима редовног законског наслеђивања.

Шта ће чинити предмет уговора зависи од његове правне природе, односно да ли је добротин или теретан. Када је уговорено уживање или рента у корист уступиоца и његовог супружника па један од њих умре, плодоуживање и рента прелазе на преживелог супружника. Тиме се штити правна позиција претка, али у закону није разјашњена ситуација због чега се неке обавезе везују за личност титулара а неке не.

Када је у питању раскид уговора, законодавац је остао недоречен у погледу ближег одређења правног стандарда "груба неблагодарност" што може имати за последицу различита решења у пракси. Законодавац је пропустио да унесе у закон и решење везано за раскид уговора када је предак толико осиромашео да је остао без нужних средстава за живот. Разлози правичности налажу да му се омогући раскид под тим околностима. Законом није прописана иста санкција за недавање ренте или неизвршење неке друге обавезе, иако оне имају исти значај за претка као и измирење његових дугова и давање доживотног издржавања. За раскид уговора као теретног правног посла, без обзира на уговорене обавезе на страни потомака треба предвидети идентично решење.

Порескоправни аспект уговора о уступању и расподели имовине за живота мора бити разрешен у будућности у домаћем праву, будући да није прецизно одређено који порески прописи важе за утврђивање пореске обавезе код уговора о уступању и расподели имовине за живота у случају када је теретан правни посао. У случају да је добротин правни посао, могу се аналогно применити правила која важе за уговор о поклону. Сматрамо да, када је предвиђена обавеза доживотног издржавања или ренте, треба аналогно применити правила која важе за уговор о доживотном издржавању. Ако је уговором о уступању и расподели имовине за живота предвиђена обавеза исплате уступочевих дугова или друга накнада, онда треба установити обавезу плаћања пореза, сходно прописима који се односе на класичан промет непокретности, дакле без пореских ослобођења, и то у делу у коме се врши наплатно стицање. Осим тога, порескоправним прописима није одређено да ли се раскид уговора третира као нови правни промет имовинских добара. Предлажемо да треба ослободити претка обавезе плаћања пореза у овој ситуацији.

БИБЛИОГРАФИЈА

УЏБЕНИЦИ, МОНОГРАФИЈЕ, КОМЕНТАРИ И ЧЛАНЦИ ДОМАЋИХ АУТОРА

1. Антић О., Наследно право, Београд, 2011.
2. Антић О. – Балиновац З., Коментар закона о наслеђивању, Београд, 1996.
3. Бабић И., Коментар закона о наслеђивању, Београд, 2005.
4. Благојевић Б. – Антић О., Наследно право у Југославији, Београд, 1988.
5. Благојевић Б., Наследно право СФРЈ са освртом на права других држава, Београд, 1969.
6. Вуковић С., Коментар Закона о наслеђивању и Закона о ванпарничном поступку са судском праксом, регистром појмова и обрасцима, Београд, 1997.
7. Ђорђевић В., Наследно право, Ниш, 1997.
8. Ђорђевић В. – Сворцан С., Наследно право, Београд, 1992.
9. Ђурђевић Д., Институције наследног права, Београд, 2010.
10. Ковачевић Куштримовић Р. – Лазић М., Стварно право, Ниш, 2006.
11. Крсмановић Т., Уговор о уступању и расподели имовине за живота, Избор судске праксе бр. 11/1998, Београд
12. Марковић С., Наследно право, Београд, 1981.
13. Сворцан С., Коментар Закона о наслеђивању са судском праксом, Крагујевац, 2004.
14. Стојановић Н., „Однос уговора о доживотном издржавању и осталих наследно правних уговора“, Зборник радова „Уговор о доживотном издржавању“, Ниш, 1997.
15. Стојановић Н., „Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?“, Правни живот, бр. 10/2003.
16. Стојановић Н., Наследноправни односи у важећим прописима република бивше СФРЈ, Правни живот, бр. 10/2006.
17. Стојановић Н., „Уговор о уступању и расподели имовине за живота – законодавство, теорија и пракса“, Зборник Правног факултета у Нишу, Ниш, 2008.
18. Стојановић Н., „Облигационоправни уговори од посебног значаја за наследно право и установа нужног дела“, Зборник радова „Тридесет година Закона о облигационим односима de lege lata i de lege ferenda“, Београд, 2009.
19. Стојановић Н., Опорезивање добара, стечених по наследноправном основу, у Републици Србији, Зборник радова Правног факултета, Ниш, бр. LV, 2010.
20. Стојановић Н., Улога јавних бележника у наследноправним стварима, Правни живот бр. 12/2011а.
21. Стојановић Н., „Преднацрт грађанског законика Републике Србије и наслеђивање“, Зборник радова: „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“, Ниш, 2011б.

22. Стојановић Н., Наследно право, Ниш, 2011в.
23. Стојановић, Н., Практикум за наследно право, Ниш, 2012.

УЏБЕНИЦИ, МОНОГРАФИЈЕ, КОМЕНТАРИ И ЧЛАНЦИ СТРАНИХ АУТОРА

1. Гавелла Н. – Белај В., Наследно право, Загреб, 2008.
2. Зупанчић К., Дедовање, з уводними појаснили, Љубљана, 2005.
3. Креч М. – Павић Ђ., Коментар Закона о наслеђивању, Загреб, 1964.
4. Спиновиќ Трпеновска Љ. – Мицковиќ Д. – Ристов А., Наследното право во Република Македонија, Скопје, 2010.
5. Спиновиќ – Трпеновска Љ. – Мицковиќ Д. – Ристов А., Наследувањето во Европа, 2011.
6. Стојановић Н., „Договори од посебно значење за институтот наследување во македонското и српското право“, Зборник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје во чест на проф. Димитар Поп Георгијев, Правен факултет „Јустинијан Први“, 2006.
7. Црнић Ј. – Дика М. – Хрватин Б. – Јелчић О. – Јосиповић Т. – Руждјак Матко Ј. – Кохарић З., Ново наследноправно уређење, Загреб, 2003.
8. Црнић Ј. – Кончић А. М., Закон о наслеђивању, текст закона, повезнице и образложења, стварно казало и прилози, Загреб, 2004.

ИЗВОРИ

1. Закон за вонпарнична постапка на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр. 9/2008).
2. Закон за наследувањето на Република Македонија („Службен весник на РМ“, бр. 47/1996).
3. Закон за облигационите односе на Република Македонија („Службен весник на РМ“, бр. 18/2001, 78/2001, 04/2002, 59/2002, 05/2003, 84/2008, 81/2009 и 161/2009).
4. Закон о ванпарничном поступку Босне и Херцеговине („Службене новине ФБиХ“ бр. 2/1998, 39/2004 и 73/2005).
5. Закон о ванпарничном поступку Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 24/1982, 48/1987, „Службени гласник РС“, бр. 46/1995 – други закон, 18/2005 – други закон и 85/2012).
6. Закон о ванпарничном поступку Републике Српске („Службени гласник РС“ бр. 36/2009).

7. Закон о ванпарничном поступку Републике Црне Горе („Службени лист РЦГ“ бр. 27/2006).
8. Закон о дедовању Републике Словеније („Урадни лист РС“, бр. 17/1991, 13/1994, 82/1994, 117/2000, 67/2001, 83/2001 и 73/2004).
9. Закон о јавном бележништву Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 31/2011, 85/2012 и 19/2013).
10. Закон о наслеђивању Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 46/1995 и 101/2003).
11. Закон о наслеђивању СР Србије („Службени гласник СРС“, бр. 52/1974, 1/1980, 25/1982 и 48/1988).
12. Закон о наслеђивању ФНРЈ („Службени лист ФНРЈ“, бр. 20/1955, „Службени лист СФРЈ“, бр. 19/1965 и 42/1965).
13. Закон о наслеђивању Босне и Херцеговине („Службени лист СР БиХ“, бр. 22/1973 и 22/1980).
14. Закон о наслеђивању Републике Српске („Службени гласник РС“, бр. 1/2009).
15. Закон о наслеђивању Републике Хрватске („Народне новине“, бр. 48/2003 и 163/2003).
16. Закон о наслеђивању Републике Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 74/2008).
17. Закон о нотарима Републике Црне Горе („Службени лист РЦГ“ 68/2005 и 49/2008).
18. Закон о нотаријату Републике Словеније („Урадни лист РС“, бр. 2/2007).
19. Закон о обвезним односима Републике Хрватске („Народне новине“, бр. 35/2005 и 41/2008).
20. Закон о облигационим односима Републике Србије („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989, 57/1989, „Службени лист СРЈ“, бр. 31/1993, „Службени лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља).
21. Закон о облигационим односима Босне и Херцеговине („Службене новине ФБиХ“, бр. 2/1992, 13/1993, 13/1994 и 29/2003).
22. Закон о облигационим односима Републике Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 47/2008 и 04/2011).
23. Закон о парничном поступку Републике Србије („Службени гласник РС“ бр. 72/2011).
24. Закон о порезима на имовину Републике Србије („Службени гласник РС“ бр. 26/2001, "Службени лист СРЈ“ бр. 42/2002 – одлука СУС и „Службени гласник РС“ бр. 80/2002, 80/2002 – други закон, 135/2004, 61/2007, 5/2009, 101/2010, 24/2011, 78/2011 и 57/2012 – одлука УС).
25. Закон о порезу на промет некретнина Републике Хрватске („Народне новине“ бр. 69/1997, 26/2000, 153/2002 и 22/2011).

26. Закон о основама својинскоправних односа Републике Србије („Службени лист СФРЈ“, бр. 6/1980, 36/1990, „Службени лист СРЈ“, бр. 29/1996, „Службени гласник РС“, бр. 115/2005 – други закон).
27. Облигацијски законик Републике Словеније („Урадни лист РС“, бр. 83/2001, 32/2004, 28/2006, 40/2007 и 97/2007).
28. Преднацрт Грађанског законика Републике Србије ([www. mpravde.gov.rs](http://www.mpravde.gov.rs)).

ПРИМЕР УГОВОРА О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА⁷⁴

УГОВОР О РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА

Закључен између претка Јовановић Мата из Краљева, као уступиоца имовине, с једне стране, и његових потомака—сина Јовановић Пера, кћери Мартић Анђе и унука Јовановић Ивана по умрлом сину Андрији, те уступичеве супруге Јовановић Персе, сви из Краљева, као примаоца имовине, с друге стране, дана 30.10.1988. године, у Краљеву.

УГОВАРАЧИ СУ УГОВОРИЛИ СЛЕДЕЋЕ:

Члан 1.

Предак Јовановић Мато живи у заједници са својом супругом Персом. У браку са Персом имао је троје деце, и то: сина Јовановић Пера, сина Јовановић Андрију и кћи Мартић Анђу. Његов син Андрија умро је 1983. Године и од потомства оставио сина Ивана. Мато није имао деце из других бракова, нити ванбрачне, као ни усвојеника. Од имовине Мато има кат. Парц. Бр. 586, 587, 588, 589, 600, 601 и 602 све КО Краљево, па се договорио са супругом и потомцима да расподели за живота наведену имовину на начин како је то наведено у следећим члановима уговора.

Члан 2.

Уговарачу Јовановић Перу из Краљева припада у својину к.п. 586 КО Краљево.

Члан 3.

Уговарачу Мартић Анђи из Краљева припада у својину к.п. 587 КО Краљево.

Члан 4.

Уговарачу Јовановић Ивану из Краљева припада у својину к.п. 588. 589 и 600 КО Краљево.

Члан 5.

---

⁷⁴ (Пример преузет од Ђорђевић, В. – Сворцан, С., 1992, стр. 355-357).

Уговарачу Јовановић Перси припадају у својину к.п. 601 и 602 обе КО Краљево.

Члан 6.

Све непокретности описане у члану 1. Овог уговора задржава и даље у државини уступилац Мато и на истима, у своју корист, конституише плодуживање.

Примаоц имовине:

Уступилац имовине

1.Јовановић Перо, с.р.

Јовановић Мато, с.р.

2.Мартић Анђа, с.р.

3.Јовановић Иван, с.р.

4.Јовановић Перса, с.р.

Потврђује се од стране Општинског суда у Краљеву да су уговарачи: Јовановић Мато, Јовановић Перо, Мартић Анђа, Јовановић Иван и Јовановић Перса, сви из Краљева, сви лично судији познати, пред судијом својеручно потписали овај уговор, пошто им је судија исти прочитао и упозорио их на последице које уговор производи.

По примерак уговора уручен је, по потписивању, свим уговарачима.

ОПШТИНСКИ СУД У КРАЉЕВУ

Дана 30.10.1988.године, Ов бр. 589/88.

Судија

Кондић Никола